

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ ДС/СС 05/4-02 бр. 463/1-ХП/З 04.04.2013. године	
---	--

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој IV редовној седници, 04.04.2013. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ЕФЕКАТ ВРЕМЕНСКЕ И СОЦИЈАЛНЕ ДИСТАНЦЕ НА ОДЛУЧИВАЊЕ, докторанда Биљане Јокић.

За ментора је одређена доц. др Ирис Жежељ.

<u>Доставити:</u> 1x Универзитету у Београду 1x Стручном сараднику за докторске дисертације 1x Шефу Одсека за правне послове 1x Архиви	ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА Проф. др Милош Арсенијевић
--	---

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Већа научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/2306</u>	
(број захтева)	
<u>5.04.2013.</u>	
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Ефекат временске и социјалне дистанце на одлучивање

(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ психологија

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Биљана (Рајко) Јокић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски у Београду

Година дипломирања: 2000.

Назив магистарске тезе кандидата: _____

Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена: _____

Година одбране магистарске тезе:

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 4.04.2013.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Милош Арсенијевић</u>

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Биљану Јокић

Име и презиме ментора: Ирис Жежељ

Звање: доцент

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Bizer, G. Y., **Žeželj, I.L.**, & Luguri, J. B. (2012). The valence-framing effect: When are negatively framed attitudes stronger? *British Journal of Social Psychology*.
2. **Žeželj, I.** (2012). How sadness and happiness influence ethnic stereotyping. *Psihološka istraživanja* 15, 37-50.
3. **Žeželj, I.**, Lazarević, Lj., & Pavlović, M. (2010). Test Implicitnih Asocijacija (IAT): teorijske i metodološke osnove [The Implicit Association Test: theoretical and methodological background]. *Psihologijske teme* 19, 45-70.
4. Jovanović, K., & **Žeželj, I.** (2011). The effects of framing and ego involvement on performance on the Wason selection task. *Psihologija*, 44, 261-276 .
5. Branković, M., & **Žeželj, I.** (2010). The effects of matching a persuasive message to a recipient's self-concept on attitude change. *Psihologija* 43, 233-253.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, ANCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, ANCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор

треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум _____

М.П.

проф. др Милош Арсенијевић

**UNIVERZITET U BEOGRADU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODELJENJE ZA PSIHOLOGIJU**

Efekat vremenske i socijalne distance na odlučivanje

- predlog nacrtu doktorske disertacije -

Mentor:
doc. dr Iris Žeželj

Student:
Biljana Jokić

Beograd, januar 2013. godine

TEORIJSKI DEO

Odlučivanje se može odrediti kao izbor između dve ili više opcija, od kojih će svaka proizvesti jedan ili više ishoda (Resnik, 2000). Bilo da je reč o kupovini automobila, garderobe, izboru hrane za doručak ili ponudi za posao, izborom se zapravo pokazuju preferencije među ponuđenim opcijama (Tversky, 1969). S obzirom na to da se odlučivanje retko odvija u socijalnoj izolaciji, te da odlukama često prethodi savetovanje sa drugima, procenjuje se da je proučavanje socijalnog konteksta odlučivanja važno, a ipak relativno zanemareno u literaturi o odlučivanju (Bonaccio & Dalal, 2006). U savremeno doba intenzivne komunikacije i sve bržeg razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija, značaj saveta za donošenje odluka raste, a istovremeno se menja i odnos između osobe koja savetuje i one kojoj se savet daje, tako da se više ne podrazumeva samo savetovanje bliskih, nego i sasvim nepoznatih osoba (Danziger, Montal & Barkan, 2012). Pokazalo se, međutim, da se saveti razlikuju od onoga što se bira za sebe. U načelu se može reći da su odluke koje se donose za sebe u većoj meri specifične za pojedinca, za razliku od saveta, koji su u skladu s verovanjem o tome šta preferira većina; saveti su smeliji nego odluke koje se donose za sebe, a, takođe, odluke koje donose drugi deluju jednostavnije nego odluke koje se donose za sebe (Kray & Gonzales, 1999; Bonaccio & Dalal, 2006). Međutim, ako se ima u vidu *ko koga* i o čemu savetuje, problem postaje složeniji. Literatura o davanju i primanju saveta beleži se od sredine '80-tih godina prošlog veka (pregled u: Bonaccio & Dalal, 2006), ali i dalje ostaje bez sistematizovanih odgovora na pitanja kada, kako i zašto se savet za drugoga razlikuje od izbora za sebe (Danziger, Montal & Barkan, 2012).

Razumevanju razlika između izbora za sebe i saveta za druge doprinose ispitivanja sličnosti saveta i izbora za sebe s ishodima u budućnosti. Pokazalo se da su izbori za "buduće ja" sličniji savetima za druge, nego izborima za sebe s neposrednim ishodima (Pronin, Olivola, Kenedy, 2008; Jamison & Wegener, 2010). Ovi fenomeni dovođeni su u vezu sa razlikom u doživljajima i opaženom značaju afektivnih i visceralnih faktora (Loewenstein, 1996), uticajem opaženih socijalnih normi (Beisswanger, Stone, Hupp & Allgaier, 2003; Stone & Allgaier, 2008; Stone, Yates & Caruthers, 2002), interpersonalnim okvirom, odnosno verovanjem o tome šta preferira većina ljudi (Kray & Gonzales, 1999; Kray, 2000). Teza o sličnosti opažanja drugih i slike o budućem ja podržana je i rezultatima neuropsiholoških studija, uz snimke magnetnom rezonancom, koji ukazuju na to da se prilikom mentalnog reprezentovanja drugog i sebe u budućnosti aktiviraju iste zone u mozgu: temporalni režanj, temporalno-parietalni i srednji prefrontalni korteks (Jamison & Wegener, 2010). Džejmson i Wegener ipak ne zaključuju da su mentalni procesi ili reprezentacije drugog i vremenski udaljenog ja identični, ali smatraju da je reč o srodnim procesima i ciljevima tih procesa.

Jedan od predloženih mehanizama koji posreduje u donošenju odluke je različito mentalno predstavljanje događaja u zavisnosti od njegove psihološke udaljenosti. Naime, pretpostavlja se da mentalne reprezentacije događaja nisu iste kad se razmišlja o sebi sad i o sebi u budućnosti, kao što nisu iste ni kad se razmišlja o sebi ili o drugome i da su te razlike ključne za objašnjenje promena preferencija i izbora. To je osnovna teza teorije nivoa konstrukcije (*engl.* Construal Level Theory, CLT; Liberman, Trope & Stephan, 2007). Ovakvom pretpostavkom, teorija nivoa konstrukcije nudi univerzalna rešenja, kao i dopunu drugim modelima u kojima se ističe uticaj pojedinih faktora (Kray,

2000; Loewenstein, 1996; Stone & Allgaier, 2008). Teorija nivoa konstrukcije, kao savremena teorija, naišla je na veliko interesovanje istraživača, što je rezultiralo dosta ubedljivom potvrdom njenih osnovnih postavki (Lieberman, Trope & Stephan, 2007; Trope & Liberman, 2010).

Međutim, neka novija istraživanja ne potvrđuju osnovnu tezu o mentalnim reprezentacijama kao ključnim za preferencije i izbore sada i u budućnosti, za sebe i druge (Gong & Medin, 2012; Williams, Stein & Galguera, 2012). Pitanje o ulozi mentalnih reprezentacija u promeni preferencija sa povećanjem distance još uvek je otvoreno. U tekstu ćemo predstaviti osnovne ideje teorije nivoa konstrukcije, a zatim i alternativna objašnjenja empirijskih nalaza; empirijske dokaze koji joj idu u prilog, ali i one koji su teško objašnjivi pomoću postulata ove teorije.

Teorija nivoa konstrukcije

Teorija nivoa konstrukcije (Construal Level Theory, CLT; videti: Liberman, Trope & Stephan, 2007; Trope, 2004; Trope & Liberman, 2010; Trope, Liberman & Wakslak, 2007) sve razlike u preferencijama pod uticajem vremenske distance od ishoda izbora, kao i pod uticajem socijalne distance (kad se savetuju drugi), dovodi u vezu sa razlikama u mentalnim reprezentacijama situacija izbora, koje su različite u zavisnosti od distance od ishoda odluke.

U načelu, smatra se da ciljevi i planovi za njihovo ostvarenje imaju uticaj na trenutne odluke i ponašanje. To ponekad uključuje i slike o mogućem ja, reprezentacije o mogućem ponašanju, izgledu i osećanjima u budućnosti. Sve je to delom bazirano na imaginaciji, a delom na realnim izvorima informacija, pri čemu, kako se događaj približava, različite informacije mogu biti istaknute (Ross & Buehler, 2001). Socijalna percepcija se duže vreme bavi razlikama u opažanju i tumačenju sopstvenog i tuđeg ponašanja i dokazuje da se isto ponašanje različito interpretira u zavisnosti od statusa onoga ko interpretira – da li je u pitanju akter ili posmatrač. Ove razlike se čak ispoljavaju i kada se aktivnosti samo zamišljaju i o njima izveštava u prvom ili trećem licu (Libby & Eibach, 2002; Johnson, Smeesters, & Wheeler, 2012; Pronin & Ross, 2006). U tumačenju ponašanja drugih skloni smo da precenjujemo uticaj ličnih dispozicija, a potcenjujemo uticaj situacionih faktora – ovaj fenomen nazvan je fundamentalna atribuciona greška (Jones & Harris, 1967; Ross, 1977) ili pristrasnost korespondencije (Gilbert, 1998). Dakle, može se reći da pretpostavke o većoj sličnosti slika o drugome i budućem ja, nego što je to sličnost sadašnjeg i budućeg ja, nisu novina koju donosi CLT. Međutim, prema CLT, razlike u mentalnim reprezentacijama ne samo da postoje nego su i ključne za objašnjenje razlika u izborima sa povećanjem distance od ishoda odluke.

Glavni koncepti: psihološka distanca i konstrukcije

Teorija nivoa konstrukcije najpre je postavljena kao teorija o vremenskim konstrukcijama (Temporal Construal Theory, Liberman & Trope, 1998; Trope & Liberman, 2000, 2003), da bi se zatim istovetni

principi generalizovali i na druge tipove distance: socijalnu, spacijalnu i hipotetičku¹. Osnovna teza je da ljudi mogu direktno da iskuse samo ono što je sada i ovde, a sve ostalo (predikcije, sećanja, imaginacije) su mentalne konstrukcije udaljene od aktuelnog iskustva. Psihološka distanca određena je kao “subjektivni doživljaj da je nešto blizu ili daleko od ja, ovde i sada” (Trope & Liberman, 2010, str. 440). U skladu s tim, distanca se shvata kao egocentrična struktura: referentna tačka je ja, sada i ovde, a različiti načini na koje objekat može da bude pomeren iz te tačke – u vremenu, prostoru, socijalnoj distanci, hipotetičnosti – konstituišu različite dimenzije distance.

¹ Vremenska distanca odnosi se na udaljenost događaja od sadašnjeg trenutka, bilo da se to odnosi na prošlost ili budućnost; socijalna distanca odnosi se na to da li se događaj odnosi na sebe ili drugoga; spacijalna distanca predstavlja udaljenost u prostornom smislu, što podrazumeva i mogućnost da objekat nije fizički prisutan; hipotetička ili probablistička distanca odnosi se na verovatnoću da se događaj desi (Liberman, Trope & Stephan, 2007).

Pojam konstrukcija može se odrediti kao mentalna slika ili reprezentacija psihološki udaljenih objekata, aktivnosti ili događaja, pri čemu su karakteristike tih reprezentacija povezane s nivoom udaljenosti prema određenim pravilima. Jedna od početnih i centralnih postavki je da “vremenska distanca utiče na preferencije i sudove tako što menja način na koji osobe mentalno predstavljaju buduće događaje. Što je veća vremenska distanca od budućih događaja, veća je verovatnoća da događaji budu predstavljeni u terminima apstraktnih i suštinskih svojstava (konstrukcije višeg nivoa) nego u terminima konkretnijih i površnijih svojstava (konstrukcije nižeg nivoa)” (Trope & Liberman, 2003, str. 413). Na primer, “gledanje televizije”, u bližoj budućnosti, ispitanici opisuju kao “sedenje na sofi i menjanje kanala”, a u daljoj budućnosti kao “zabavljanje i informisanje” (Liberman & Trope, 1998).

Postavke CLT su u skladu sa ranijim modelima, na koje se Trope i Libermanova pozivaju. Prema modelu lingvističke kategorizacije (Semin & Fiedler, 1988), akcija po sebi može se opisati nivoom apstrakcije: pokazano je da ljudi koriste apstraktniji jezik kada opisuju akciju druge osobe u poređenju s opisom svojih akcija. U okviru CLT, u istraživanjima je korišćen i instrument razvijen u okviru teorije identifikacije akcije (Vallacher & Wegner, 1987). Po ovoj teoriji, akcije se mogu reprezentovati u terminima nadređenih (relativno apstraktni “zašto” aspekti akcije) i subordiniranih ciljeva (specifičniji “kako” detalji akcije). Valaher i Vegner ne povezuju to sa psihološkom distancom kao CLT, ali pretpostavljaju da ljudi imaju tendenciju da tumače akciju u terminima višeg nivoa apstrakcije i da do pomeranja na niže nivoe dolazi ako iz raznih razloga (na primer, usled nedostataka informacija ili iskustva) nisu u stanju da je tumače na višem nivou. Libermanova i Trope se pozivaju i na nalaze većeg broja istraživanja o esencijalnim i perifernim svojstvima konceptualnih struktura, što zapravo podrazumeva da se neka svojstva opažaju kao suštinska (na primer, u slučaju računara, to bi bili procesor ili memorija), a druga kao periferna svojstva predmeta opažanja (na primer, boja kućišta računara) (Keil, 1989; Kunda & Thagard, 1996; Murphy, 1993; Read & Marcus-Newhall, 1993; Rips, 1989; Thagard, 1989; preuzeto iz: Trope & Liberman 2003).

Karakteristike konstrukcija višeg i nižeg nivoa

Ključne razlike između konstrukcija višeg i nižeg nivoa prikazane su u Tabeli br.1. Konstrukcije nižeg nivoa su relativno nestrukturisane, kontekstualne reprezentacije koje uključuju subordinirane i

sporedne karakteristike objekata i događaja, bogate u detaljima i najjednostavnije se mogu dobiti kao odgovor na pitanje “kako?”. Konstrukcije višeg nivoa su dekontekstualizovane reprezentacije koje ekstrahuju suštinu iz dostupne informacije; to su apstraktnije reprezentacije bez perifernih detalja i najjednostavnije se mogu dobiti kao odgovor na pitanje “zašto?”. Ove postavke zasnovane su i na nizu empirijskih studija, u kojima se pratilo na koji način se opisuju događaji u zavisnosti od vremenske udaljenosti, kao i kako različiti načini opisa događaja utiču na procenu njihove vremenske udaljenosti (Liberman & Trope, 1998; Trope & Liberman, 2000).

Tabela br. 1

Svojstva konstrukcija višeg i nižeg nivoa

Preuzeto

iz:

<i>Trope & Liberman 2003, str. 405</i>	Konstrukcije višeg nivoa	Konstrukcije nižeg nivoa
	Apstraktne	Konkretne
	Jednostavne	Slotene
	Strukturisane, koherentne	Nestrukturisane, nekoherentne
	Dekontekstualizovane	Kontekstualizovane
	Primarne, sržne	Sekundarne, površne
	Superordinirane	Subordinirane
	Relevantne u odnosu na cilj	Irelevantne u odnosu na cilj

Iako se konstrukcije višeg i nižeg nivoa u istraživanjima obično tretiraju kao kategoričke varijable, Libermanova i Trope naglašavaju da je apstrahovanje kontinuum i da je sa porastom distance moguće zamisliti i postepeno povećanje apstrakcije. Pored toga, konstrukcije višeg nivoa nisu prosto siromašnije i nejasnije od konstrukcija nižeg nivoa, nego u svojoj opštosti mogu nositi i dodatnu informaciju (na primer, niži nivo: “igram košarku”, viši nivo: “zabavljam se”) (Trope & Liberman 2003).

Još jedna razlika između konstrukcija nižeg i višeg nivoa, odnosi se na aspekte objekta ili situacije, koji se označavaju kao “poželjnost” (*engl.* desirability) i “izvodljivost” (*engl.* feasibility) (Eyal, Liberman & Trope, 2009). Tako, na primer, odluka o kupovini može da uključuje informacije: 1. o dobitima od proizvoda što se označava kao “poželjnost” (na primer, udobnost, sigurnost automobila) – to su konstrukcije višeg nivoa i odnose se na vrednost završnog stadijuma (aspekt kupovine: “zašto”); 2. o tome kako ga kupiti što se označava kao “izvodljivost” (na primer, uslovi plaćanja, lokacija prodavnice) – to su konstrukcije nižeg nivoa, što uključuje i sredstva za postizanje završnog stadijuma (aspekt kupovine: “kako”).

Odnos distance i konstrukcija

Kako distanca raste, aspekti poželjnosti dobijaju veću težinu, a aspekti izvodljivosti manju (Liberman, Trope & Stephan, 2007). Rezultati istraživanja u okviru CLT pokazuju da u slučaju kad su ishodi

poželjni ali teško izvodljivi, privlačnost raste s porastom distance; kada su ishodi manje poželjni i lako izvodljivi, privlačnost vremenom opada. Ovo predstavlja novinu u odnosu na ranije modele, po kojima opažena vrednost ishoda opada sa povećanjem vremenske udaljenosti (Frederick, Loewenstein & O'Donoghue, 2002). U CLT ogledima, obično se koriste tekstualni zadaci, koji obuhvataju opise dveju opcija vrednostima na dva atributa: jedna opcija je jača na atributima nižeg nivoa konstrukcije, a slabija na atributima višeg nivoa konstrukcije, u poređenju s drugom opcijom. U jednom eksperimentu gde je varirana hipotetička distanca, učesnicima su prezentovane različite ponude, kreirane tako da jednu opciju karakteriše visoka poželjnost i niska izvodljivost (dobijanje 10 besplatnih CD-ova na nezgodnoj lokaciji), a drugu niska poželjnost i visoka izvodljivost (dobijanje jednog besplatnog CD-a na zgodnoj lokaciji). Psihološka distanca varirana je kroz informaciju o verovatnoći dobijanja vaučera ukoliko se da potpis za kampanju: velika verovatnoća (mala distanca) nasuprot maloj verovatnoći (velika distanca). Rezultati su pokazali da se u slučaju male verovatnoće dobijanja vaučera preferira visoko poželjna i teško izvodljiva opcija, dok se u slučaju velike verovatnoće preferira manje poželjna ali lako izvodljiva opcija (Todorov, Goren & Trope, 2007). Preneseno na socijalnu distancu, to bi značilo da se može očekivati da ljudi pripisuju veću težinu aspektima izvodljivosti nego aspektima poželjnosti kada se bave izborima za sebe nego kad to čine za drugu osobu, a ovo bi takođe u većoj meri trebalo da bude izraženo kad biraju za bliskog prijatelja nego kad biraju za daljeg poznanika.

Autori smatraju da su konstrukcije i distanca povezani automatski i nesvesno i to tako da se podrazumeva dvosmeran uticaj. Empirijski je pokazano da distanca može uticati na nivo konstrukcije (na primer, uticaj vremenske distance, u: Liberman & Trope, 1998; uticaj spacijalne distance, u: Fujita, Henderson, Eng, Trope & Liberman, 2006; uticaj hipotetičnosti, u: Wakslak, Trope, Liberman & Alony, 2006; uticaj socijalne distance, u: Liviatan, Trope & Liberman, 2008). Takođe, pokazalo se da i nivo konstrukcije utiče na doživljaj distance (uticaj apstraktnosti konstrukcija na doživljaj vremenske distance: McCrea, Liberman, Trope & Sherman, 2008; uticaj konstrukcija na doživljaj verovatnoće događaja: Wakslak & Trope, 2009). Pri tom, ističe se bitna razlika između distance i konstrukcija: distanca upućuje na percepciju *kada, gde, kome i da li* se događaj dešava (odnosi se na distancu ja i objekta, a ne na inherentna svojstva); nivo konstrukcije odnosi se na percepciju *toga šta će se dogoditi*: dakle, procesi koji su vezani za reprezentaciju samog događaja (inherentna svojstva) (Trope & Liberman, 2010).

Osnovne teze o povezanosti distance i konstrukcija potkrepljene su velikim brojem studija u različitim domenima. U istraživanjima su se obično davale instrukcije da se, na različitim nivoima distance, zamisle situacije izbora, a opcije izbora opisivane su tako da jedna opcija bude povoljnija na atributima koji odgovaraju određenju konstrukcija višeg nivoa, a druga opcija povoljnija na konstrukcijama nižeg nivoa. U početnim ogledima, situacije su se odnosile na akademsko okruženje: gost predavač, zadatak na kursu, biblioteka, izgubljena knjiga, kampovanje itd (Liberman & Trope 1998; Trope & Liberman, 2000). U tom duhu realizovane su i mnoge studije koje su usledile (Danziger, Montal & Barkan, 2012; Eyal, Liberman, Trope & Walther, 2004; Liberman, Trope, McCrea & Sherman, 2007; Wakslak, Trope, Liberman & Alony, 2006). Potvrda osnovnih postavki teorije stigla je i iz drugih domena: ponašanje potrošača (Agraval & Wan, 2009; Fujita, Eyal, Chaiken, Trope & Liberman, 2008; Kardes, Cronley & Kim, 2006; Kim, Zhang & Li, 2008; Largerwood, Trope & Chaiken, 2010; Todorov, Goren & Trope, 2007; Yan & Sengupta, 2011; Zhao & Xie, 2011); socijalna percepcija (Armor & Sacket,

2006; Liviatan, Trope & Liberman, 2008; Stephan, Liberman & Trope, 2011; McCrea, Wieber & Myers, 2012; Nussbaum, Trope & Liberman, 2003; Peetz & Buehler, 2012; Smith & Trope, 2006; Stephen, Liberman & Trope, 2010); zadaci kreativnosti (Forster, Friedman, & Liberman, 2004; Polman & Emich, 2011); procena životnog zadovoljstva (Garcia, 2011); senzorni uticaji i telesna stanja (Maglio & Trope, 2011; Steidle, Werth & Hanke, 2011; Suitner & Giacomantonio, 2012).

U ovim ogledima, dakle, varirana je distanca, a o vezi konstrukcije i distance zaključivalo se na osnovu karakteristika odabrane opcije (na većoj distanci preferira se opcija bolja na atributima koji odgovaraju konstrukcijama višeg nivoa). Značajno je naglasiti da, prema CLT, ne samo da su nivo konstrukcija i nivo distance dvosmerno povezani, nego se podrazumeva da se efekat jednog ili drugog na preferencije odvija u istom smeru. Preciznije, teza CLT je da psihološka distanca utiče na preferencije kroz konstrukcije, uvećavajući opaženu težinu vrednosti višeg nivoa u odnosu na one nižeg nivoa. Dakle, moguće je ispitivati direktno efekte nivoa konstrukcija na preferencije (Liberman, Trope & Stephan, 2007). U ogledima osmišljenim da ovu tezu potvrde, najpre se zadaje neki zadatak koji treba da podstakne određen nivo apstraktnosti mišljenja (apstraktnije ili konkretnije), a zatim se zadaju glavni zadaci izbora ili vrednovanja opcija. Ne primer, jedan od zadataka primovanja apstraktnosti mišljenja podrazumeva proizvodovanje niza odgovora na pitanje “zašto” (što treba da vodi apstraktnijem mišljenju, a to odgovara konstrukcijama višeg nivoa) ili na pitanje “kako” (što treba da vodi konkretnijem mišljenju, odnosno konstrukcijama nižeg nivoa) (Dhar & Kim, 2007). U jednom istraživanju, pored “zašto/kako” zadatka primovanja, korišćen je i zadatak proizvodovanja nadređenih ili podređenih pojmova. Ispitanici su najpre dobili niz svakodnevnih pojmova (na primer: pas). Zadatak za jednu grupu je bio da proizvode nadređene pojmove (na primer: životinja), a za drugu da proizvode podređene pojmove (na primer: pudlica). Ponovo, ideja je da se proizvodanjem nadređenih pojmova, pospeši apstraktno mišljenje, što odgovara konstrukcijama višeg nivoa, a proizvodanjem podređenih pojmova da se pospeši mišljenje u terminima konstrukcija nižeg nivoa. Nakon uvodnog zadatka, ispituju se preferencije u situacijama sadržinski nepovezanim sa uvodnim zadatkom. Na primer, u jednom ogledu ispitivana je spremnost da se plati za neposredne ili odložene ponude filmova u DVD formatu, restorana i dr. Pokazalo se da ispitanici koji su u uvodnom ogledu generisali nadređene pojmove, u većoj meri vrednuju odložene ponude (Fujita, Trope, Liberman & Levin-Sagi, 2006).

Međutim, neka novija istraživanja, ne samo da ne potkrepljuju ove pretpostavke već dobijaju upravo suprotne nalaze (Gong & Medin, 2012; Williams, Stein & Galguera, 2012). Istraživanje, čiji predmet je bio ispitivanje povezanosti emocija sa psihološkom distancom i nivoom konstrukcija, utvrdilo je različit smer uticaja psihološke distance i nivoa konstrukcija. Za primovanje nivoa konstrukcija, određenog kao apstraktnost mišljenja, takođe je korišćen zadatak “zašto/kako”, dok se distancom manipuliralo instrukcijom da se događaji zamisle na različitoj udaljenosti. Pokazalo se da distanca vodi ka emocionalnom odvajanju (*engl.* detachment), dok apstraktno mišljenje podstiče fokusiranje na pozitivnost. Na primer, rezultati su pokazali da povećanje distance smanjuje, a apstraktno mišljenje istovremeno uvećava interesovanje za socijalne aktivnosti, spremnost da se kupi željeni proizvod, da veći iznos novca u dobrotvorne svrhe (Williams, Stein & Galguera, 2012).

Istraživanje Gong i Medina o vrednovanju moralno i društveno normiranih ponašanja, predstavljalo je pokušaj replikacije oglada iz ranije studije (Eyal, Liberman & Trope, 2008²). Razlika u odnosu na originalnu studiju bila je u tome što su, umesto instrukcije da se događaj zamisli kao da se dešava u bližoj / daljoj budućnosti, Gong i Medin direktno delovali na nivo konstrukcija: jedna grupa ispitanika najpre je radila uvodni zadatak opisa aktivnosti odgovarajući na pitanja “kako?”, a druga na pitanje “zašto?”. Rezultati na glavnom zadatku vrednovanja ponašanja bili su suprotni onima u originalnoj studiji: ispitanici koji su bili izloženi primovanju konstrukcija nižeg nivoa pripisivali su vrednostima veću težinu, dok su u originalnoj studiji pripisivali veću težinu vrednostima oni ispitanici koji su zamišljali događaj na većoj distanci. Da problem bude manje jasan, Gong i Medin nisu uspeali da dobiju rezultate u skladu s originalnom studijom ni kad su koristili isti uvodni zadatak sa delovanjem na distancu, umesto na nivo konstrukcija. Jedino objašnjenje koje su mogli da ponude, a kojim ni sami nisu bili zadovoljni, bile su kulturne razlike, budući da je njihov uzorak američki, a u originalnoj studiji su bili izraelski ispitanici (Gong & Medin, 2012).

² Zadaci su bili vrednovanje različitih prestupa: žene koja čisti kuću nacionalnom zastavom; brata i sestre koji su počinili incest; komšije koji je pojeo svog poginulog psa; studenta koji vara na ispitu.

³ Opcije su bile prihvatiti mogućnost željenih studija što podrazumeva novih sedam godina školovanja ili prihvatiti ponudu za posao sa visokom platom i mogućnošću napredovanja, ali u oblasti koja nije u skladu s primarnim interesovanjima.

Pored ovih oglada, koji su osmišljeni sa ciljem direktne provere prediktivne vrednosti CLT, neka istraživanja realizovana u okviru drugih paradigmi rezultirala su podacima koji takođe dovode u pitanje osnovne postavke CLT. To se pre svega odnosi na problem opaženog značaja atributa, koji odgovaraju konstrukcijama nižeg i višeg nivoa, na različitim nivoima socijalne distance (izbor za sebe i savet za drugog). Problem ćemo ilustrovati primerima iz domena karijere i izbora posla.

U jednoj studiji, ispitanici su češće savetovali drugome posao koji je povoljniji na intrinzičkoj dimenziji (lično zadovoljstvo) nego na ekstrinzičkoj (plata): 82.6% je to savetovalo najboljem prijatelju, 88.9% nepoznatoj osobi, dok je za sebe tu opciju biralo 66% (Kray & Gonzales, 1999, ogled 1). Iz ugla CLT, zadovoljstvo, kao najznačajnija opažena dimenzija, moglo bi da se shvati kao konstrukcija višeg nivoa i da se nalazi protumače u skladu s tim, što su Trope i Libermanova i učinili (Trope & Liberman, 2010). Novije istraživanje sprovedeno u okviru CLT paradigme potvrdilo je da intrinzička dimenzija (zadovoljstvo) ima veći pripisani značaj prilikom savetovanja drugih u domenu karijere. U tom ogledu, opcija koja je imala veću intrinzičku vrednost (kao konstrukcije višeg nivoa) uključivala je i veći napor (kao konstrukcije nižeg nivoa)³. Autori su rezultate tumačili kao manifestaciju “idealističkog saveta za drugog i pragmatičnog izbora za sebe” (Danziger, Montal & Barkan, 2012). Međutim, problem za tumačenje iz ugla CLT nastaje kad nije jasno kojim nivoima konstrukcije odgovaraju atributi kojima su opcije opisane. Iako se Libermanova i Trope pozivaju na pomenute rezultate studije Krejeve i Gonzalesa (Kray & Gonzales, 1999) u smislu potvrde za svoju teoriju, jedno ranije testiranje u okviru CLT paradigme pokazalo je da plata zapravo odgovara konstrukcijama višeg nivoa (Liviatan, Trope & Liberman, 2008). Tako, CLT ne može da objasni rezultate istraživanja u kom se pokazalo da je intrinzička dimenzija (zadovoljstvo) imala veću težinu kad se birao posao za sebe, dok se drugima češće savetovao bolje plaćen posao (Kray, 2000).

Istraživanja o davanju saveta, dakle, nisu uvek jednoznačno potvrđivala CLT postavke. Iako se radi o odlučivanju za sebe ili drugog, za šta načelno CLT daje jasne predikcije, operacionalizacije u ovim

ogledima su takve da se ne može uvek zaključiti kom nivou konstrukcija odgovaraju atributi kojima su opisane opcije ili su one predstavljene neujednačeno, tako da ista opcija ima povoljne vrednosti i na atributima višeg i na atributima nižeg nivoa konstrukcija (Stone, Yates & Caruthers, 2002; Zikmund-Fisher, Sarr, Fagerlin & Ubel, 2005; Beisswanger, Stone, Hupp & Allgaier, 2003; Wray & Stone, 2005; Jonas & Frey, 2003; Polman, 2010; Krey & Gonzales, 1999; Kray, 2000). Rezultati ovih istraživanja tumačeni su na različite načine, što je nekad moguće podvesti pod tezu CLT, a nekada nije i o tome će biti reči u narednom poglavlju.

Drugačija tumačenja uticaja psihološke distance na preferencije u odnosu na teoriju nivoa konstrukcije

Značaj subjektivnog iskustva u savetima za druge i izborima za sebe

Modeli o značaju subjektivnog iskustva na donošenje odluka ponovo pokreću pitanja o sličnostima slika o budućem ja i drugome i to tako da nema nesklada s CLT: teorija nivoa konstrukcije zapravo se poziva na ova promišljanja, nastojeći da ih dopuni tezom o nivoima konstrukcija (Lieberman, Trope & Stephan, 2007).

Jedan od takvih modela je Lovenštajnov model o visceralnim uticajima na ponašanje (Loewenstein, 1996). Pretpostavka je da prisutni visceralni faktori imaju značajan uticaj na ponašanje, dok se potcenjuju visceralni faktori iz prošlosti ili budućnosti, kao i oni koje doživljava druga osoba. Dakle, podrazumeva se da aktuelna (visceralna i afektivna) stanja imaju uticaj na odluke s ishodima u budućnosti, ali se taj uticaj potcenjuje. Isto važi u interpersonalnim relacijama: kada se odlučuje za drugu osobu, pridaje se mali ili nikakav značaj visceralnim faktorima. Lovenštajn u skladu s tim, razlikuje tzv. “hladna” (*engl. cold*) i “vruća” (*engl. hot*) stanja, u zavisnosti od toga da li su prisutni visceralni uticaji. To može dovesti do *procepa u empatiji* (*engl. empathy gap*), kada se odluka donosi u “hladnom” stanju, pa se potcenjuje uticaj emocionalnih situacija na preferencije i odluke.

Empirijski je pokazano, na primer, da se iluzija o smelosti u socijalnim situacijama, te potcenjivanje straha od neprijatnosti, javlja i kad je reč o drugima i kad je reč o sebi u budućnosti (Van Boven, Loewenstein & Dunning, 2005; Van Boven, Loewenstein, Welch & Dunning, 2012). Ovome u prilog idu i rezultati oglada u kojima su praćene razlike u savetima za druge, izborima za sebe sa neposrednim ishodima i izborima za sebe sa ishodima u budućnosti. Pokazalo se da su izbori za sebe s ishodima u budućnosti sličniji savetima za druge nego izborima za sebe s neposrednim ishodima, i to u različitim situacijama, kao na primer, u slučaju odluke da se pije tečnost neprijatnog ukusa u naučne svrhe ili da se podučavaju drugi za vreme ispitnog roka (Pronin, Olivola & Kenedy, 2008). I kada predviđaju hedonički efekat dugoročnih promena u životnim okolnostima, ljudi takođe prave tipične greške: u pogledu valence emocija u budućnosti, konkretnih emocija koje će se doživeti, intenziteta i trajanja (Wilson & Gilbert, 2003). Tako se, na primer, veruje da su ljudi koji osvoje premiju na lutriji, dugo nakon tog dobitka srećniji nego što oni to zaista budu (detaljnije o tipičnim greškama afektivnog predviđanja u: Kahneman & Thaler, 2006; Hsee & Hastie, 2006). Prema CLT, svi ovi nalazi nisu problem za objašnjenje, jer se subjektivno iskustvo obično određuje kao konstrukcija nižeg nivoa,

nasuprot aspektima situacije, koji su povezani s ciljevima (kao na primer, naučna svrha u poslednjem pomenutom ogledu).

Kad je reč o situacijama u kojima su naglašeni afekti, bitno je naglasiti da je za CLT važno koliko su emocije relevantne u odnosu na cilj, jer ako jesu, onda se mogu tretirati kao konstrukcije višeg nivoa (Lieberman, Trope & Stephan, 2007). U ogledu, kojim je ilustrovana ovakva postavka, studentima je dato da biraju film o humoru koji treba da gledaju istog časa ili za mesec dana, s tim što je jednima predloženo da je cilj da se informišu o procesu pravljenja filmova, a drugima da je cilj da se zabave. U ponudi su bila četiri filma (kombinacija male i velike zabave sa malom i velikom informativnošću). Rezultati su pokazali da ako je cilj kognitivan (informisati se), onda se sa distancom povećava preferencija nezabavnog i informativnog filma u odnosu na preferencije zabavnog i neinformativnog. Nasuprot tome, ako je cilj afektivan (zabaviti se), sa distancom raste preferencija zabavnog i neinformativnog u odnosu na nezabavan i informativan (Trope & Liberman, 2000).

Razlike u uloženom kognitivnom naporu savetodavca i osobe koja bira za sebe

Razlike u preferencijama s povećanjem socijalne distance, tumačene su i kao razlike u motivaciji, koja je većinom operacionalizovana preko uloženog kognitivnog napora. Međutim, nema saglasnosti oko toga u kom slučaju se ulaže veći kognitivni napor, kao ni da li razlike uopšte postoje.

Iz perspektive konstruktivnih procesa izbora, smatra se da su glavni parametri za izbor razmena (*engl.* trade-off) napora i tačnosti, ali i izbegavanje negativnih emocija (Bettman, Luce & Payne, 1998). Stoga je moguće da oni koji donose odluku za sebe, očekujući da iskuse i ishode svojih odluka, žele da se zaštite od mogućih negativnih posledica, pa bi se moglo očekivati i da će ulagati više napora. U jednom od istraživanja o davanju saveta, na osnovu karakteristika odabranih opcija, zaključeno je da se pri izboru za sebe koriste strategije koje podrazumevaju razmatranje više informacija, dok se prilikom davanja saveta koriste različite heurističke strategije (Kray & Gonzales, 1999).

Nasuprot tome, u drugim istraživanjima, pokazalo se da savetodavci ponekad pokazuju čak i veću brigu o tačnosti saveta u poređenju sa onima koji donose odluke za sebe, te su u skladu s tim skloni ulaganju više napora (Jonas & Frey, 2003; Kray, 2000). Postoje empirijski nalazi da ispitanici smatraju da kompleksnije i zahtevnije odluke (kao na primer, u domenu medicine ili finansijskih ulaganja) iziskuju primenu složenijih strategija odlučivanja (detaljno razmatranje i poređenje opcija i njihovih vrednosti na atributima kojima su one opisane), što zapravo očekuju od svojih savetodavaca. Uprkos tome, kad donose odluke za sebe, skloni su korišćenju jednostavnijih strategija (koje podrazumevaju prečice u zaključivanju). Sklonost ljudi da u slučaju kompleksnijih odluka koriste heurističke strategije i kad odlučuju za sebe, tumači se, ne samo time što te strategije iziskuju ulaganje manje napora, nego i time što se na taj način izbegavaju konflikti (Kahn & Baron, 1995).

Prema rezultatima jednog neobjavljenog istraživanja, na koje se pozivaju autori CLT, izbori za sebe i saveti za druge ne razlikuju se u pogledu količine korišćenih informacija, već u pogledu načina pretraživanja informacija: kad se vrši izbor za sebe, pretraživanje se odvija po opcijama (najpre se pretraže atributi unutar jedne opcije, pa se prelazi na drugu), dok se prilikom davanja saveta

pretraživanje vrši prema atributima (pretražuju se vrednosti svake opcije redom po svakom atributu), ali trajanje procesa odlučivanja u ova dva slučaja ne razlikuje se značajno i zaključak je da ne postoje razlike u motivaciji savetodavca i osobe koja odlučuje za sebe (Lieberman, Trope, Stephan, 2007).

Interpersonalni okvir i socijalne norme

Razlike između odluke za sebe i saveta za druge tumačene su i pretpostavkom o procesu interpersonalnog okvira (*engl.* interpersonal frame), te izbora alternative za koju se veruje da bi zadovoljila većinu ljudi (Krey, 2000). U vezi s interpersonalnim okvirom, u literaturi se ističe i značaj socijalnih normi, pa se tako sklonost smelijim savetima u poređenju s izborima za sebe, dovodi u vezu sa situacijama u kojima su socijalne norme pozitivne u tom pogledu, kao što je, na primer, preduzimanje inicijative u komunikaciji sa privlačnom nepoznatom osobom suprotnog pola (Beisswanger, Stone, Hupp & Allgaier, 2003). Socijalnim normama tumači se i najčešći izostanak razlika u izborima za sebe i savetima za druge u monetarnom domenu (Stone & Allgaier, 2008; Stone, Yates & Caruthers, 2002). Ovo je u skladu s CLT, pošto socijalne norme odgovaraju određenju konstrukcija višeg nivoa. Međutim, kao što smo pomenuli, upravo u vezi sa društvenim normama, ima neusaglašenih nalaza o ulozi mentalnih reprezentacija i distance (Gong & Medin, 2012).

Predmet istraživanja

Uzimajući u obzir jasne predikcije teorije nivoa konstrukcije (Lieberman, Trope & Stephan, 2007), kao i akumulirane kontradiktorne empirijske nalaze, ovo istraživanje osmišljeno je da ispita promenu preferencija u zavisnosti od vremenske distance (razlike u izborima za sebe u sadašnjosti i budućnosti) i socijalne distance (razlike u izborima za sebe i za drugog).

Istraživanje bi trebalo da odgovori na tri glavna pitanja. *Prvo pitanje* je u kojoj meri su promene preferencija sa porastom vremenske distance slične promeni preferencija sa porastom socijalne distance. U okviru tog pitanja, može se postaviti još jedno, posebno za socijalnu distancu: da li i kako se savet za bliskog prijatelja razlikuje od saveta za nepoznatu osobu? Iz ugla CLT, budući da distanca predstavlja kontinuum, može se očekivati postepeno povećanje razlika u izborima kako distanca raste. U istraživanjima u kojima su proučavane razlike između izbora za sebe i saveta za druge, osoba kojoj se savet daje obično nije prisutna: nekad je to “sledeći učesnik u eksperimentu” (Pronin, Olivola & Kennedy, 1999; Polman, 2012; Hadar & Fischer, 2008), najbolji prijatelj (Wray & Stone, 2005), nekad se varira nivo bliskosti pa različite grupe ispitanika treba da zamisle da daju savet najboljem prijatelju, poznaniku, studentu s istog ili drugog odeljenja (Kray & Gonzalez, 1999). Prema jednom tumačenju, u načelu, može se napraviti razlika između personalizovanog saveta (za konkretnu osobu) i opšteg saveta (za apstraktnu osobu ili za sve ljude u datoj situaciji). Pretpostavka je da personalizovani savet uzima u obzir i neke lične karakteristike osobe kojoj se daje savet (Fischhoff, 1992). U našem istraživanju, socijalna distanca će obuhvatiti tri nivoa: izbor za sebe, savet za bliskog prijatelja, savet za (apstraktnog) kolegu sa drugog fakulteta.

Drugo pitanje je da li vremenska i socijalna distanca na istovetan način utiču na preferencije, bez obzira na karakteristike situacija izbora. Imajući u vidu tumačenja razlika u preferencijama s obzirom na uticaj subjektivnog iskustva (Loewenstein, 2006), kao i ona o pripisanom značaju socijalnih normi i interpersonalnog okvira (Beisswanger, Stone, Hupp & Allgaier, 2003; Kray, 2000; Stone & Allgaier, 2008; Stone, Yates & Caruthers, 2002), zastupićemo situacije u kojima ćemo varirati istaknutost visceralnih/afektivnih aspekata (kao konstrukcije nižeg nivoa) i istaknutost društvenih vrednosti (kao konstrukcije višeg nivoa). U skladu s tim, obuhvatićemo situacije u kojima su naglašeni afektivni ili viseralni aspekti i to tako da budu suprotstavljeni socijalno poželjnim vrednostima (na primer, spremnost na učešće u neprijatnim ogledima kao podrška razvoju nauke, slično kao u Pronin, Olivola & Kennedy, 2008) ili vrednosno neutralnim ciljevima (na primer, obavezan izbor učešća u jednom od dva ogleda od kojih jedan nosi više kredita, ali je više neprijatan, a drugi nosi manje kredita, ali je manje neprijatan; slično kao u: Van Boven, Loewenstein & Dunning, 2005). Primeri situacija u kojima visceralni aspekti nisu naglašeni su one o izboru posla i razvoju karijere (Kray & Gonzales 1999; Kray, 2000; Danziger, Montal & Barkan, 2012). Atributi nižeg nivoa konstrukcije mogu biti lokacija, radno vreme i dr (što bismo proverili pretestiranjem), a atributi višeg nivoa konstrukcije bi bile društvene vrednosti ili vrednosno neutralni ciljevi, kao u situacijama sa istaknutim visceralnim aspektima. Ukoliko bi se razlike u preferencijama dosledno beležile u svim situacijama izbora, kako predviđa teorija nivoa konstrukcije, to bi moglo da ide u prilog osnovnim postavkama teorije. U tom slučaju, dodatna potvrda mogla bi se dobiti direktnim uticajem na nivo konstrukcija ispitanika, kao što se radilo u ranijim istraživanjima (Gong & Medin, 2012; Fujita, Trope, Liberman, & Levin-Sagi, 2006). Ukoliko bi se promene preferencija u navedenim situacijama izbora odvijale u neskladu sa pretpostavkama teorije nivoa konstrukcije, to moglo da ukazuje na delovanje drugih faktora nasuprot konstrukcijama.

Treće pitanje je da li se razlike u odlučivanju sa povećanjem distance mogu povezati sa razlikama u motivaciji, određenoj kao uloženi kognitivni napor. Imajući u vidu kontradiktorne empirijske nalaze, veći kognitivni napor mogao bi se očekivati kad se donose odluke za sebe (Kray & Gonzales, 1999), ali i kad se savetuju drugi (Jonas & Frey, 2003; Kray, 2000), dok prema CLT, razlike ne bi trebalo da se jave (Liberman, Trope, Stephan, 2007).

Doprinos istraživanja ogledao bi se u: 1. jasnijem sagledavanju sličnosti i razlika u preferencijama sa povećanjem vremenske i sa povećanjem socijalne distance; 2. proveru uloge mentalnih reprezentacija u promeni preferencija sa povećanjem vremenske ili socijalne distance; 3. proveru prediktivne vrednosti teorije nivoa konstrukcije, kao dopune drugim modelima, koji naglašavaju uticaj pojedinih faktora (afektivnih i visceralnih faktora, Loewenstein, 1996; opaženih socijalnih normi i interpersonalnog okvira: Beisswanger, Stone, Hupp & Allgaier, 2003; Kray, 2000; Stone & Allgaier, 2008; Stone, Yates & Caruthers, 2002).

Ciljevi istraživanja

Opšti cilj istraživanja je da se ispita pod kojim uslovima i na koji način se manifestuju razlike u preferencijama sa povećanjem vremenske, a kako s povećanjem socijalne distance.

Specifični ciljevi su da se ispita:

1. da li ima razlika u izboru opcija sa povećanjem vremenske/socijalne distance;
2. u kojoj meri razlike u izboru opcija u zavisnosti od vremenske distance korespondiraju s razlikama u zavisnosti od socijalne distance;
3. da li sa povećanjem vremenske/socijalne distance rastu i preferencije opcija sa povoljnim vrednostima na atributima viših nivoa konstrukcija;
4. da li se razlike u izboru opcija sa povećanjem vremenske/socijalne distance dosledno beleže u situacijama izbora, koje u naglašavaju ili ne naglašavaju socijalne vrednosti, odnosno afektivne/visceralne aspekte.

Hipoteze

Hipoteze H1 i H2 definisane su u skladu s osnovnim postavkama teorije nivoa konstrukcije (Trope & Liberman, 2010, 2003; Trope, 2004) i rezultatima empirijskih istraživanja o vremenskoj distanci (Liberman & Trope, 1998; Trope & Liberman, 2000; Nussbaum, Trope & Liberman, 2003; Forster, Friedman & Liberman, 2004; Eyal, Liberman, Trope & Walther, 2004; Herzog, Hansen & Wänke, 2007; Liberman, Trope, McCrea & Sherman, 2007); i socijalnoj distanci (Liviatan, Trope & Liberman, 2008; Stephan, Liberman & Trope, 2010; Polman & Emich, 2011; Danziger, Montal & Barkan, 2012).

H1: U zavisnosti od vremenske udaljenosti situacije, ispoljiće se razlika u preferencijama, tako da se opcija s povoljnim vrednostima na aspektima nižeg nivoa konstrukcije u većoj meri bira u bliskoj budućnosti, a opcija s povoljnijim vrednostima na aspektima višeg nivoa konstrukcije u većoj meri bira u daljoj budućnosti i to u svim situacijama izbora:

H1a: kada su istaknuti afektivni/visceralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa i vrednosno neutralne konstrukcije višeg nivoa;

H1b: kada su istaknuti afektivni/visceralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa i društvene vrednosti kao konstrukcije višeg nivoa;

H1c: kada su afektivno neutralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa i vrednosno neutralne konstrukcije višeg nivoa;

H1d: kada su afektivno neutralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa i konstrukcije višeg nivoa su određene kao društvene vrednosti;

H2: U zavisnosti od socijalne udaljenosti situacije, javiće se razlika u preferencijama, tako da se za sebe u većoj meri bira opcija s povoljnim vrednostima na aspektima nižeg nivoa konstrukcije, a za drugog opcija s povoljnim vrednostima na aspektima višeg nivoa konstrukcije i to u svim situacijama izbora, opisanim u hipotezama H1a–H1d.

Ista argumentacija kao za H1-H2, može poslužiti za H3-H4, koje se odnose na zavisnu varijablu stepen vrednovanja odabrane i neodabrane opcije:

H3: U zavisnosti od vremenske udaljenosti situacije, ispoljiće se razlika u stepenu vrednovanja opcija, tako da se opcija s povoljnim vrednostima na aspektima nižeg nivoa konstrukcije pozitivnije vrednuje u bliskoj budućnosti, a opcija s povoljnijim vrednostima na aspektima višeg nivoa konstrukcije pozitivnije vrednuje u daljoj budućnosti i to u svim situacijama izbora:

H3a: kada su istaknuti afektivni/visceralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa i lične vrednosti kao konstrukcije višeg nivoa;

H3b: kada su istaknuti afektivni/visceralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa i društvene vrednosti kao konstrukcije višeg nivoa;

H3c: kada nisu istaknuti afektivni/visceralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa a konstrukcije višeg nivoa su određene kao lične vrednosti;

H3d: kada nisu istaknuti afektivni/visceralni aspekti konstrukcija nižeg nivoa a konstrukcije višeg nivoa su određene kao društvene vrednosti;

H4: U zavisnosti od socijalne udaljenosti situacije, javiće se razlika u preferencijama, tako da se za sebe pozitivnije vrednuje opcija s povoljnim vrednostima na aspektima nižeg nivoa konstrukcije, a za drugog opcija s povoljnim vrednostima na aspektima višeg nivoa konstrukcije.

Hipoteze H5-H8 odnose se na stepen uloženog kognitivnog napora. Prema CLT, ne bi trebalo očekivati razlike u uloženom kognitivnom naporu prema distanci (bilo vremenskoj bilo socijalnoj):

H5: Sa promenom vremenske distance neće biti razlika u proceni teškoće odlučivanja.

H6: Sa promenom socijalne distance neće biti razlika u proceni teškoće odlučivanja.

H7: Sa promenom vremenske distance neće biti razlika u vremenu rešavanja zadataka.

H8: Sa promenom socijalne distance neće biti razlika u vremenu rešavanja zadataka.

Kao što smo pominjali u tekstu, neki autori razlike u odlučivanju za sebe i druge tumače razlikama u uloženom kognitivnom naporu (Jonas & Frey, 2003; Kahn & Baron, 1995), pa se u skladu s tim mogu formulisati i hipoteze konkurentske CLT:

H6-1: Sa porastom socijalne distance raste i procenjena težina odlučivanja (teže se donose odluke za druge nego za sebe) i

H8-1: Sa porastom socijalne distance raste i vreme rešavanja zadataka (duže se odlučuje za druge nego za sebe).

METODOLOŠKI DEO

Nacrt istraživanja

Faktori vremenska distanca i socijalna distanca biće ukršteni sa tipom situacije izbora, tako da će biti izvedene dve serije dvofaktorskih ogleda sa ukupno 5 grupa. U prvoj seriji će biti varirani sledeći faktori: vremenska distanca (2 nivoa: ja sada ili ja u budućnosti) i tip situacije izbora (4 nivoa: sa ili bez naglašenih visceralnih faktora povezano sa društvenim vrednostima ili vrednosno neutralno). U drugoj seriji će se varirati: socijalna distanca (3 nivoa: ja ili najbolji prijatelj ili nepoznata osoba) i tip situacije izbora (4 nivoa: sa ili bez naglašenih visceralnih faktora povezano sa društvenim vrednostima ili vrednosno neutralno). Varijable vremenska distanca i socijalna distanca biće neponovljene, a tip situacije izbora će biti ponovljena po ispitaniku. Ukoliko rezultati navedenih serija ogleda budu u skladu sa pretpostavkama teorije nivoa konstrukcije (Lieberman, Trope & Stephan, 2007), realizovaćemo dodatnu seriju ogleda sa zadatkom primovanja, korišćenim u ranijim istraživanjima (Gong & Medin, 2012; Fujita, Trope, Liberman, & Levin-Sagi, 2006).

Varijable i njihova operacionalizacija

Nezavisne varijable

Faktori su definisani u skladu sa konceptima i operacionalizacijama u teoriji nivoa konstrukcije (Lieberman, Trope & Stephan, 2007).

1. Vremenska distanca određena je kao udaljenost od aktuelnog trenutka i obuhvatiće dva nivoa:

a. izbor za sebe u sadašnjosti ili bliskoj budućnosti;

b. izbor za sebe u daljoj budućnosti;

2. Socijalna distanca određena je kao udaljenost od ja – u našem istraživanju to se odnosi na izbor za sebe ili savet za druge, pri čemu su varirana dva nivoa udaljenosti drugog, tako da imamo ukupno tri nivoa socijalne distance:

a. izbor za sebe;

b. savet za bliskog prijatelja;

c. savet za nepoznatu osobu.

3. Tip situacije izbora izveli smo u odnosu na određenje konstrukcija nižeg nivoa i konstrukcija višeg nivoa. Konstrukcije nižeg nivoa variraćemo tako da budu sa ili bez naglašenih visceralnih i afektivnih elemenata. Konstrukcije višeg nivoa odredićemo tako da imaju ili nemaju naglašene društvene vrednosti. Povezivanjem tipova konstrukcija nižeg i višeg nivoa, dobijamo četiri tipa situacije izbora, koje se inače odnose na razna pitanja od značaja za studentski život (pošto će biti ispitivani studenti):

- a. istaknutost afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i bez naglašenih društvenih vrednosti (konstrukcije višeg nivoa) – na primer, obavezan izbor ogleda od kojih je jedan više neprijatan ali nosi i više kredita, a drugi je manje neprijatan i nosi manje kredita;
- b. istaknutost afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i društvenih vrednosti (konstrukcije višeg nivoa) – na primer, obavezan izbor jednog od ogleda od kojih je jedan više neprijatan ali daje veliki doprinos nauci, a drugi je manje neprijatan ali i manje bitan u naučnom smislu (slično kao u Pronin, Olivola & Kennedy, 2008);
- c. bez istaknute afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i bez naglašenih društvenih vrednosti (konstrukcije višeg nivoa) – na primer, izbor privremenog posla od kojih jedan nudi mentalno stimulativne poslove ali su kancelarije na nepogodnoj lokaciji, a drugi je na pogodnoj lokaciji ali ne nudi mentalno stimulativne poslove;
- d. bez istaknute afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i sa društvenim vrednostima (konstrukcije višeg nivoa) – na primer, izbor volonterskog angažmana, od kojih jedan nudi fleksibilno radno vreme ali je to organizacija čiji izvori finansiranja nisu transparentni, a drugi ima striktno radno vreme i transparentno finansiranje.

Zavisne varijable

Glavne zavisne varijable su preferencije, operacionalizovane kao:

- a. izbor jedne od dve ponuđene opcije;
- b. vrednovanje odabrane opcije na devetostepenoj skali sa polovima 1 – uopšte mi se ne dopada, 9 – veoma mi se dopada.
- c. vrednovanje opcije koja nije odabrana na devetostepenoj skali sa polovima 1 – uopšte mi se ne dopada, 9 – veoma mi se dopada.

Pored glavne varijable, u prve dve serije ogleda (sa faktorima vremenska i socijalna distanca), merićemo i kognitivni napor, operacionalizovan na dva načina⁴ (Cooper-Martin, 1994):

⁴ Naknadna procena kognitivnog napora može se alternativno tretirati kao dodatna mera preferencije.

- a. težina izbora operacionalizovana kao procena na devetostepenoj skali sa polovima: 1 – uopšte mi nije bilo teško da odaberem, 9 – veoma mi je bilo teško da odaberem;
- b. vreme rešavanja zadataka od prezentovanja situacije izbora do izbora opcije A ili B u svakom zadatku, izraženo u milisekundama.

Dodatne mere biće izvedeni skorovi za svaki tip situacije izbora (koji obuhvataju po 5 zadataka) i ukupan skor (za sve zadatke).

U slučaju izbora opcije, kao kategoričke varijable, izvedeni skor za svaki tip situacije bila bi frekvencija izbora opcija povoljnijih na konstrukcijama nižeg nivoa. Dakle, svaki ispitanik za svaki tip situacije izbora može dobiti skor 0–5. Na isti način, može se odrediti ukupan skor ispitanika za izbor opcija povoljnijih na konstrukcijama nižeg nivoa, koji može imati vrednosti 0–20⁵.

⁵ U ovom slučaju, nije potrebno pratiti i frekvenciju izbora opcija povoljnijih na konstrukcijama višeg nivoa, jer su u pitanju komplementarne vrednosti u odnosu na frekvenciju izbora opcija povoljnijih na konstrukcijama nižeg nivoa.

U slučaju stepena vrednovanja opcija izbora, za svaki tip situacije izbora računala bi se prosečna vrednost na skali vrednovanja za opcije povoljne na konstrukcijama višeg nivoa i prosečna vrednost na skali vrednovanja za opcije povoljne na konstrukcijama nižeg nivoa. Dakle, svaki ispitanik, za svaki tip situacije izbora, dobija po jedan prosečni skor vrednovanja opcije povoljnije na konstrukcijama višeg nivoa i po jedan prosečni skor vrednovanja opcije povoljnije na konstrukcijama nižeg nivoa. Takođe, za svakog ispitanika računamo i prosek vrednovanja opcija povoljnijih na konstrukcijama višeg nivoa i prosek vrednovanja opcija povoljnijih na konstrukcijama nižeg nivoa, ukupno za sve zadatke.

Druga varijanta izvedenog skora za stepen vrednovanja je relacioni skor: razlika u vrednovanju jedne opcije u odnosu na drugu. Ako pratimo stepen vrednovanja opcija povoljnijih na konstrukcijama nižeg nivoa, za svakog ispitanika može se računati razlika u vrednovanju te opcije i opcije povoljne na konstrukcijama višeg nivoa. U zavisnosti od toga koja opcija je pozitivnije procenjena, relacioni skor može biti od – 9 do 9. Na isti način, računao bi se relacioni skor za vrednovanje opcija povoljnih na konstrukcijama višeg nivoa. Nakon ovako izračunatih relacionih skorova za svaki zadatak, moguće je računati prosečni relacioni skor za opcije povoljne na konstrukcijama višeg nivoa i prosečni relacioni skor za opcije povoljne na konstrukcijama nižeg nivoa – i to za svaki tip situacije posebno i za sve ukupno.

U slučaju uloženog kognitivnog napora, za svaki tip situacije računamo dve dodatne mere: a. prosečna procena uloženog napora (težine izbora); b. prosečno vreme reakcije odnosno vreme potrebno za izbor jedne od dve ponuđene opcije. Takođe, računamo prosečno vreme reakcije i prosečnu procenu uloženog napora, sumarno za sve zadatke.

Stimulusi

Stimulusi će biti zadaci izbora (i procene) u problemima od značaja za studentski život. Pretestiranjem ćemo proveriti: a) relevantnost tema – ispitanici će na Likertovim skalama procene ocenjivati koliko su navedeni problemi značajni za studentski život (organizacija kurseva, programi iz oblasti sporta i kulture, volonterski angažman, studentska praksa i dr), a za glavne oglede odabraćemo one sa najvišim ocenama; b) atributi kojima će biti opisane opcije izbora – za svaku situaciju izbora, atributi će biti

ocenjivani na skalama u skladu sa određenjem konstrukcija višeg i nižeg nivoa (centralno – periferno, primarno – sekundarno, važno za cilj – nevažno za cilj), a zatim će biti odabrani oni s najboljim metrijskim karakteristikama (sa malom disperzijom i sa ekstremnijim vrednostima, da bude jasno da li su višeg ili nižeg nivoa konstrukcije i tako da njihove vrednosti budu statistički značajno različite). Na primer, kurs na studijama može se opisati: iskustvom predavača, obimom literature, terminom održavanja, ocenama zanimljivosti kursa od strane prethodne generacije studenata, studentskim obavezama tokom kursa i dr. Svaku navedenu stavku, u pretestiranju, ispitanici će procenjivati na skalama sa polovima: centralno – periferno, primarno – sekundarno i važno za cilj – nevažno za cilj. Odabraćemo jednu stavku sa najboljim vrednostima u skladu s određenjem konstrukcija višeg nivoa i jednu sa najboljim vrednostima u skladu s određenjem konstrukcija nižeg nivoa.

Opcije ćemo predstaviti suprotnim vrednostima na stavkama različitog nivoa konstrukcije: a) negativni aspekti nižeg nivoa konstrukcije i pozitivni aspekti višeg nivoa konstrukcije, b) pozitivni aspekti nižeg nivoa konstrukcije i negativni aspekti višeg nivoa konstrukcije. U sve tri serije oglada, opcije izbora biće iste u odgovarajućim zadacima prema tipu situacije izbora.

Procedura

Ogled će ispitanicima biti zadavan elektronski⁶, u malim grupama od 5-10 ispitanika.

6 U zavisnosti od dostupnosti interneta, u programu Qualtrix ili Superlab.

U skladu sa nivoima neponovljenih faktora, instrukcijom će biti naglašeno da se ishodi izbora odnose na blisku budućnost / naredni semestar / bliskog prijatelja / studente sa druge grupe. Učešće u istraživanju biće dobrovoljno, a na kraju oglada učesnicima će biti objašnjen pravi cilj istraživanja.

Za svaku situaciju izbora zadavaće se 5 zadataka, što čini ukupno 20 zadataka po ispitaniku. Redosled zadataka biće randomiziran. U skladu sa variranjem socijalne distance i vremenske distance, što je uključeno u zadatak, biće kreirano ukupno 100 različitih zadataka. Primeri zadataka nalaze se u Prilogu.

Uzorak

Ispitanici će biti studenti Univerziteta u Beogradu. Planirana veličina uzorka je okvirno 200 ispitanika, odnosno 35–40 za svaki nivo neponovljenih faktora. Ispitanici će biti slučajno raspoređeni u jednu od pet grupa. U slučaju izvođenja dodatne serije oglada sa zadatkom primovanja nivoa konstrukcija, biće uključene još dve grupe ispitanika.

Plan obrade podataka

Za ispitivanje uticaja distance (zasebno vremenske i socijalne) na izbor jedne od dve ponuđene opcije, za svaki zadatak, koristićemo hi kvadrat test, fi koeficijent korelacije i binarnu logističku regresiju. Takođe, za svaki zadatak, analizom varijanse ispitaćemo da li se grupe na odgovarajućim nivoima neponovljenih faktora razlikuju po prosečnim vrednostima na skali vrednovanja: posebno za opciju sa povoljnim vrednostima na konstrukcijama nižeg nivoa i posebno za opciju sa povoljnim vrednostima na konstrukcijama višeg nivoa. Na isti način, ispitaćemo da li u zavisnosti od distance ima razlika u uloženom kognitivnom naporu i to poređenjem: a. prosečnih ocena teškoće odlučivanja; b. prosečnog vremena reakcije.

U odeljku o zavisnim varijablama opisali smo izvedene skorove koje ćemo računati za svaki tip situacije posebno i za sve situacije ukupno: 1. frekvencija izbora opcije sa povoljnim vrednostima na konstrukcijama nižeg nivoa; 2. prosečno vrednovanje opcija povoljnih na konstrukcijama višeg nivoa; 3. prosečno vrednovanje opcija povoljnih na konstrukcijama nižeg nivoa; 4. relacioni skor vrednovanja opcija povoljnih na konstrukcijama nižeg nivoa; 5. relacioni skor vrednovanja opcija povoljnih na konstrukcijama višeg nivoa; 6. prosečna procenjena težina izbora; 7. prosečno vreme reakcije. U planu je empirijska provera strukture zavisnih varijabli (FA) i njihovo grupisanje u skladu sa tim.

Treba da proverimo: a. da li se na istom nivou neponovljenih faktora javljaju značajne razlike u vrednovanju opcija povoljnih na konstrukcijama višeg nivoa i vrednovanju opcija povoljnih na konstrukcijama nižeg nivoa; b. da li u zavisnosti od nivoa neponovljenih faktora ima značajnih razlika u vrednovanju opcija povoljnijih na konstrukcijama nižeg nivoa; c. da li u zavisnosti od nivoa neponovljenih faktora ima značajnih razlika u vrednovanju opcija povoljnijih na konstrukcijama višeg nivoa. Razlike u izvedenim skorovima između grupa po nivoima neponovljenih faktora ispitaćemo analizom varijanse. Poređenje razlika u preferencijama prema situacijama izbora (visceralno/nevisceralno, vrednosno zasićeno/vrednosno nezasićeno) i njihovu eventualnu interakciju sa neponovljenim faktorima planiramo da ispitamo analizom varijanse sa ponovljenim merama (GLM).

Literatura

- Agrawal, N. & Wan, E. W. (2009). Regulating risk or risking regulation? Construal levels and depletion effects in the processing of health messages. *Journal Of Consumer Research*, 36, doi: 10.1086/597331
- Armor, D. A & Sackett, A. M. (2006). Accuracy, error, and bias in predictions for real versus hypothetical events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 91, 583–600.
- Beisswanger, A. H., Stone, E. R., Hupp, J. M. & Allgaier, L. (2003). Risk taking in relationships: Differences in deciding for oneself versus for a friend. *Basic and Applied Social Psychology*, 25, 121–135.
- Bettman, J. R., Luce, M. F. & Payne, J. W. (1998). Constructive consumer choice processes. *Journal of Consumer Research* 25, 187–217.
- Bonaccio, S. & Dalal, R. S. (2006). Advice taking and decision-making: An integrative literature review, and implications for the organizational sciences. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 101, 127–151.
- Cooper-Martin, E. (1994). Measures of cognitive effort. *Marketing Letters*, 5, 43–56.
- Danziger, S., Montal, R. & Barkan, R. (2012). Idealistic advice and pragmatic choice: A psychological distance account. *Journal of Personality and Social Psychology*, doi: 10.1037/a0027013.
- Dhar, R. & Kim, E. Y. (2007). Seeing the forest or the trees: Implications of Construal Level Theory for consumer choice. *Journal Of Consumer Psychology*, 17, 96–100.
- Eyal, T., Liberman, N., Trope, Y. & Walther, E. (2004). The pros and cons of temporally near and distant action. *Journal of Personality and Social Psychology*, 86, 781–795.
- Eyal, T., Liberman, N., & Trope, Y. (2008). Judging near and distant virtue and vice. *Journal of experimental social psychology*, 44, 1204–1209.
- Eyal, T., Liberman, N. & Trope, Y. (2009). Psychological distance and consumer behavior: A Construal Level Theory perspective. U M. Wanke (Ur.), *Social Psychology of Consumer Behavior*, (str. 65–87), New York–London: Psychology Press.
- Fischhoff, B. (1992). Giving advice: Decision theory perspectives on sexual assault. *American Psychologist*, 47, 577–588.
- Forster, J., Friedman, R. S. & Liberman, N. (2004). Temporal construal effects on abstract and concrete thinking: Consequences for insight and creative cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 177–189.
- Frederick, S., Loewenstein, G. & O'Donoghue, T. (2002). Time discounting and time preference: A critical review. *Journal of Economic Literature*, XL, 351–401.
- Fujita, K., Henderson, M., Eng, J., Trope, Y., & Liberman, N. (2006). Spatial distance and mental construal of social events. *Psychological Science*, 17, 278–282.
- Fujita, K., Eyal, T., Chaiken, S., Trope, Y. & Liberman, N. (2008). Influencing attitudes toward near and distant objects. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 562–572.

- Fujita, K., Trope, Y., Liberman, N., & Levin-Sagi, M. (2006). Construal levels and self-control. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 351–367.
- Forster, J., Friedman, R. S. & Liberman, N. (2004). Temporal construal effects on abstract and concrete thinking: Consequences for insight and creative cognition. *Journal of Personality and Social Psychology*, 87, 177–189.
- Garcia, D. (2011). Happy today, happy tomorrow: The (non-)effect of temporal distance on judgments of Life Satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 51, 1048–1051.
- Gilbert, D. T. (1998). Speeding with Ned: A personal view of the correspondence bias. U Darley, J. M.; Cooper, J. (Ur.) *Attribution and social interaction: The legacy of E. E. Jones*. (str 5-36), Washington: APA Press.
- Gong, H. & Medin, D. L. (2012). Construal levels and moral judgment: Some complication. *Judgement and Decision Making*, 7, 628–638.
- Hadar, L. & Fischer, I. (2008). Giving advice under uncertainty: What you do, what you should do, and what others think you do. *Journal of Economic Psychology*, 29, 667–683.
- Herzog, S. M., Hansen, J. & Wänke, M. (2007). Temporal distance and ease of retrieval. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 483–488.
- Hsee, C. K. & Hastie, R. (2006). Decision and experience: Why don't we choose what makes us happy?. *Trends in Cognitive Sciences*, 10, 31-37.
- Jamison, J. & Wegener, J. (2010). Multiple selves in intertemporal choice. *Journal of Economic Psychology*, 31, 832–839.
- Johnson, C. S., Smeesters, D. & Wheeler, S. C. (2012). Visual perspective influences the use of metacognitive information in temporal comparisons. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102, 32–50.
- Jonas, E. & Frey, D. (2003). Information search and presentation in advisor–client interactions. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 91, 154–168.
- Jones, E. E., & Harris, V. A. (1967). The attribution of attitudes. *Journal of Experimental Social Psychology*, 3, 1–24.
- Kahn, B. E., & Baron, J. (1995). An exploratory study of choice rules favored for high-stakes decisions. *Journal of Consumer Psychology*, 4, 305–328.
- Kahneman, D. & Thaler, R. (2006). Anomalies. Utility maximization and experienced utility. *Journal of Economic Perspectives*, 20, 221-234.
- Kardes, F. R., Cronley, M. L. & Kim, J. (2006). Construal-level effects on preference stability, preference-behavior correspondence, and the suppression of competing brands. *Journal of Consumer Psychology*, 16, 135–144.
- Kim, K., Zhang, M. & Li, X. (2008). Effects of temporal and social distance on consumer evaluations. *Journal Of Consumer Research*, 35, 706–713.

- Kray, L., & Gonzalez, R. (1999). Differential weighting in choice versus advice: I'll do this, you do that. *Journal of Behavioral Decision Making*, 12, 207–217.
- Kray, L. J. (2000). Contingent weighting in self-other decision making. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 83, 82–106.
- Ledgerwood, A., Trope, Y. & Chaiken, S. (2010). Flexibility now, consistency later: Psychological distance and construal shape evaluative responding. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99, 32–51.
- Libby, L. K., & Eibach, R. P. (2002). Looking back in time: Self-concept change affects visual perspective in autobiographical memory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82, 167–179.
- Liberman, N. & Trope, Y. (1998). The role of feasibility and desirability considerations in near and distant future decisions: A test of Temporal Construal Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75, 5–18.
- Liberman, N., Trope, Y., McCrea, S. M. & Sherman, S. J. (2007). The effect of level of construal on the temporal distance of activity enactment. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 143–149.
- Liberman, N., Trope, Y. & Stephan, E. (2007). Psychological distance. U A. W. Kruglanski & E. T. Higgins (Ur.), *Social Psychology: Handbook of basic principles*, (str. 353–381), New York: Guilford Press.
- Liviatan, I., Trope, Y. & Liberman, N. (2008). Interpersonal similarity as a social distance dimension: Implications for perception of others' actions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44, 1256–1269.
- Loewenstein, G. (1996). Out of control: Visceral influences on behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 65, 272–292.
- Maglio, S. J., & Trope, Y. (2011, July 18). Disembodiment: Abstract construal attenuates the influence of contextual bodily state in judgment. *Journal of Experimental Psychology: General*, Advance online publication. doi: 10.1037/a0024520.
- McCrea, S. M., Liberman, N., Trope, Y., & Sherman, S. J. (2008). Construal level and procrastination. *Psychological Science*, 19, 1308–1314. doi:10.1111/j.1467-9280.2008.02240.x.
- McCrea, S. M., Wieber, F. & Myers, A. L. (2012). Construal level mind-sets moderate self- and social stereotyping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 102, 51–68.
- Nussbaum, S., Trope, Y. & Liberman, N. (2003). Creeping dispositionism: The temporal dynamics of behavior prediction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84, 485–497.
- Peetz, J. & Buehler, R. (2012). When distance pays off: The role of construal level in spending predictions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48, 395–398.
- Polman, E. & Emich, K. J. (2011). Decisions for others are more creative than decisions for the self. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 37, 492–501.
- Polman, E. (2012). Self–other decision making and loss aversion. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 119, 141–150.
- Polman, E. (2010). Information distortion in self-other decision making. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46, 432–435.

- Pronin, E., Olivola, C. Y. & Kennedy, K. A. (2008). Doing unto future selves as you would do unto others: Psychological distance and decision making. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 34, 224-236.
- Pronin, E. & Ross, L. (2006). Temporal differences in trait self-ascription: When the self is seen as an other. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 197-209.
- Resnik, M. D. (2000). *Choices: An introduction to decision theory*. Minneapolis-London: University of Minnesota Press.
- Ross, L. (1977). The intuitive psychologist and his shortcomings: Distortions in the attribution process. U L. Berkowitz (Ur.), *Advances in experimental social psychology* (str. 174-221). New York: Academic Press.
- Ross, M. & Buehler, R. (2001). Identity through time: Constructing personal pasts and futures. U A. Tesser & N. Schwarz (Ur.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intraindividual Processes*, (str. 518-544), Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Semin, G. R. & Fiedler, K. (1988). The cognitive functions of linguistic categories in describing persons: Social cognition and language. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 558-568.
- Smith, P. & Trope, Y. (2006). You focus on the forest when you're in charge of the trees: Power priming and abstract information processing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90, 578-596.
- Steidle, A., Werth, L. & Hanke, E. V. (2011). You can't see much in the dark: Darkness affects construal level and psychological distance. *Social Psychology*, 42, 174-184.
- Stephan, E., Liberman, N. & Trope, Y. (2010). Politeness and psychological distance: A construal level perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98, 268-280.
- Stephan, E., Liberman, N. & Trope, Y. (2011). The effects of time perspective and level of construal on social distance. *Journal of Experimental Social Psychology*, 47, 397-402.
- Stone, E. R. & Allgaier, L. (2008). A social values analysis of self-other differences in decision making involving risk. *Basic and Applied Social Psychology*, 30, 114-129.
- Stone, E. R., Yates, A. J. & Caruthers, A. S. (2002). Risk taking in decision making for others versus the self. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1797-1824.
- Suitner, C. & Giacomantonio, M. (2012). Seeing the forest from left to right: How construal level affects the spatial agency bias. *Social Psychological and Personality Science*, 3, 180-185.
- Todorov, A., Goren, A. & Trope, Y. (2007). Probability as a psychological distance: Construal and preferences. *Journal of Experimental Social Psychology*, 43, 473-482.
- Trope, Y. (2004). Theory in social psychology: Seeing the forest and the trees. *Personality and Social Psychology Review*, 8, 193-200.
- Trope, Y. & Liberman, N. (2000). Temporal construal and time-dependent changes in preference. *Journal of Personality and Social Psychology*, 79, 876-889.
- Trope, Y. & Liberman, N. (2003). Temporal Construal. *Psychological Review*, 110, 403-421.

- Trope, Y. & Liberman, N. (2010). Construal-Level Theory of psychological distance. *Psychological Review*, 117, 440–463
- Trope, Y. & Liberman, N. & Wakslak, C. (2007). Construal levels and psychological distance: Effects on representation, prediction, evaluation, and behavior. *Journal Of Consumer Psychology*, 17, 83–95.
- Tversky, A. (1969). Intransitivity of preferences. *Psychological Review*, 76, 31-48.
- Vallacher, R. R. & Wegner, D. M. (1987). What do people think they're doing? Action identification and human behavior. *Psychological Review*, 94, 3–15.
- Van Boven, L., Loewenstein, G. & Dunning, D. (2005). The illusion of courage in social predictions: Underestimating the impact of fear of embarrassment on other people. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 96, 130–141.
- Van Boven, L., Loewenstein, G., Welch, E. & Dunning, D. (2012). The illusion of courage in self-predictions: Mispredicting one's own behavior in embarrassing situations. *Journal of Behavioral Decision Making*, 25, 1–12.
- Wakslak, C. J., & Trope, Y. (2009). Cognitive consequences of affirming the self: The relationship between self-affirmation and object construal. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45, 927–932.
- Wakslak, C. J., Trope, Y., Liberman, N. & Alony, R. (2006). Seeing the forest when entry is unlikely: Probability and the mental representation of events. *Journal of Experimental Psychology: General*, 135, 641–653.
- Wilson, T. D. & Gilbert, D. T. (2003). Affective forecasting. *Advances in Experimental Social Psychology*, 35, 345-411.
- Williams, L., Stein, R., & Galguera-Garcia, L. (2012). Beyond construal: Specifying the distinct emotional consequences of psychological distance and abstract construal. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2120157> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2120157>.
- Wray, L. & Stone, E. R. (2005). The role of self-esteem and anxiety in decision making for self versus others in relationships. *Journal of Behavioral Decision Making*, 18, 125–144.
- Yan, D. & Sengupta, J. (2011). Effects of construal level on the price-quality relationship. *Journal Of Consumer Research*, 38, 376–389.
- Zhao, M. & Xie, J. (2011). Effects of social and temporal distance on consumers' responses to peer recommendations. *Journal of Marketing Research*, XLVIII, 486 –496.
- Zikmund-Fisher, B. J., Sarr, B., Fagerlin, A. & Ubel, P. A. (2005). A matter of perspective. Choosing for others differs from choosing for yourself in making treatment decisions. Paper presented at the Annual meeting of the Society for Judgment and Decision Making, DOI: 10.1111/j.1525-1497.2006.00410.x

PRILOG: Primeri glavnih zadataka (modifikovane verzije ogleda iz: Pronin, Olivola & Kennedy, 2008; Kray & Gonzales, 1999).

Prva serija ogleda: 2 (nivoi vremenske distance: za sebe sada ili za sebe u budućnosti) x 4 (tip situacije izbora: sa ili bez naglašenih visceralnih faktora povezano sa društvenim vrednostima ili vrednosno neutralno). Zavisne varijable biće navedene samo u prvoj verziji zadatka, jer su iste u svim verzijama. Tekstovi zadataka su isti za isti tip situacije izbora, osim u delu koji smo istakli kurzivom.

Primeri za vremensku distancu i situaciju tipa 1: istaknutost afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i vrednosno neutralno (konstrukcije višeg nivoa).

- Izbor za sebe s ishodom u bliskoj budućnosti

U okviru kursa socijalna psihologija, jedna od obaveza je učešće u ogledima o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Treba da odaberete jedan od dva ogleda u ponudi. Ogled A podrazumeva da ispitanik popije tečnost veoma neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se za učešće dobije 3 kredita. Ogled B podrazumeva da ispitanik popije tečnost blago neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se učešće dobije 1 kredit. *Oba ogleda realizuju se pri kraju ovog časa.*

Za koji ogled se prijavljujete?

U kojoj meri Vam se dopada odabrana opcija?

U kojoj meri Vam se dopada opcija koju niste odabrali?

Koliko Vam je bilo teško da odaberete jednu od ponuđenih opcija?

- Izbor za sebe s ishodom u daljoj budućnosti

U okviru kursa socijalna psihologija, jedna od obaveza je učešće u ogledima o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Treba da odaberete jedan od dva ogleda u ponudi. Ogled A podrazumeva da ispitanik popije tečnost veoma neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se za učešće dobije 3 kredita. Ogled B podrazumeva da ispitanik popije tečnost blago neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se učešće dobije 1 kredit. *Ogledi će biti realizovani u narednom semestru.*

Primeri za vremensku distancu i situaciju tipa 2: istaknutost afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i društvenih vrednosti (konstrukcije višeg nivoa)

- Izbor za sebe s ishodom u bliskoj budućnosti

U okviru kursa socijalna psihologija, jedna od obaveza je učešće u ogledima o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Treba da odaberete jedan od dva ogleda u ponudi. Ogled A podrazumeva da ispitanik popunjava upitnik uz konzumiranje različitih vrsta hrane veoma neprijatnog ukusa. Ovaj ogled realizuje se u okviru značajnog međunarodnog projekta, od kojeg se očekuje veliki doprinos razvoju nauke. Ogled B takođe podrazumeva konzumiranje različitih vrsta hrane, ali blagih ukusa i ima manji značaj u naučnom smislu. *Ogledi će se realizovati pri kraju ovog časa.*

- Izbor za sebe s ishodom u daljoj budućnosti

U okviru kursa socijalna psihologija, jedna od obaveza je učešće u ogledima o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Treba da odaberete jedan od dva ogleda u ponudi. Ogled A podrazumeva da ispitanik popunjava upitnik uz konzumiranje različitih vrsta hrane neprijatnog ukusa. Ovaj ogled realizuje se u okviru međunarodnog projekta, od kojeg se očekuje veliki doprinos razvoju nauke.

Ogled

B takođe podrazumeva konzumiranje različitih vrsta hrane, ali blagih ukusa i ima manji značaj u naučnom smislu. *Ogledi će se realizovati u narednom semestru.*

Primeri za vremensku distancu i situaciju tipa 3: bez istaknute afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i vrednosno neutralno (konstrukcije višeg nivoa)

- Izbor za sebe s ishodom u bliskoj budućnosti

Uvedena je nova obaveza na fakultetu, tako da će svaki student morati da odabere volonterski angažman u nekoj od humanitarnih organizacija. Imate priliku da odaberete tip angažmana koji vam više odgovara, a zatim ćete dobiti kontakt podatke o konkretnoj organizaciji tog tipa. Organizacije tipa A nude poslove sa izraženom mentalnom stimulacijom, ali su kancelarije na relativno nepovoljnoj lokaciji. Organizacije tipa B ne nude mentalno stimulativne poslove, ali su kancelarije na povoljnoj lokaciji. *Imajte u vidu da angažman treba da započnete u roku od pet dana.*

- Izbor za sebe s ishodom u daljoj budućnosti

Uvedena je nova obaveza na fakultetu, tako da će svaki student morati da odabere volonterski angažman u nekoj od humanitarnih organizacija. Imate priliku da odaberete tip angažmana koji vam više odgovara, a zatim ćete dobiti kontakt podatke o konkretnoj organizaciji tog tipa. Organizacije tipa A nude poslove sa izraženom mentalnom stimulacijom, ali su kancelarije na relativno nepovoljnoj lokaciji. Organizacije tipa B ne nude mentalno stimulativne poslove, ali su kancelarije na povoljnoj lokaciji. *Angažman bi trebalo da započnete u narednom semestru.*

Primeri za vremensku distancu i situaciju tipa 4: bez istaknute afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i sa društvenim vrednostima (konstrukcije višeg nivoa)

- Izbor za sebe s ishodom u bliskoj budućnosti

Uvedena je nova obaveza na fakultetu, tako da će svaki student morati da odabere volonterski angažman u nekoj od humanitarnih organizacija. Imate priliku da odaberete tip angažmana koji vam više odgovara, a zatim ćete dobiti kontakt podatke o konkretnoj organizaciji tog tipa. Organizacije tipa A nude fleksibilno radno vreme ali je to organizacija čiji izvori finansiranja nisu transparentni. Organizacije tipa B imaju striktno radno vreme i transparentno finansiranje. *Imajte u vidu da angažman treba da započnete u roku od pet dana*

- Izbor za sebe s ishodom u daljoj budućnosti

Uvedena je nova obaveza na fakultetu, tako da će svaki student morati da odabere volonterski angažman u nekoj od humanitarnih organizacija. Imate priliku da odaberete tip angažmana koji vam više odgovara, a zatim ćete dobiti kontakt podatke o konkretnoj organizaciji tog tipa. Organizacije tipa A nude fleksibilno radno vreme ali je to organizacija čiji izvori finansiranja nisu transparentni. Organizacije tipa B imaju striktno radno vreme i transparentno finansiranje. *Angažman bi trebalo da započnete u narednom semestru.*

Druga serija ogleda: 3 (nivoi socijalne distance: ja ili najbolji prijatelj ili nepoznata osoba) x 4 (tip situacije izbora: sa ili bez naglašenih visceralnih faktora povezano sa ličnim ili društvenim vrednostima). Zavisne varijable biće navedene samo za situaciju tipa 1, jer su iste u odgovarajućim zadacima za ostale situacije.

Primeri za socijalnu distancu i situaciju tipa 1: istaknutost afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i vrednosno neutralno (konstrukcije višeg nivoa)

- Izbor za sebe

U okviru kursa socijalna psihologija, jedna od obaveza je učešće u ogledima o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Treba da odaberete jedan od dva ogleda u ponudi. Ogled A podrazumeva da ispitanik popije tečnost veoma neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se za učešće dobije 3 kredita. Ogled B podrazumeva da ispitanik popije tečnost blago neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se učešće dobije 1 kredit.

Za koji ogled se prijavljujete?

U kojoj meri Vam se dopada odabrana opcija?

U kojoj meri Vam se dopada opcija koju niste odabrali?

Koliko Vam je bilo teško da odaberete jednu od ponuđenih opcija?

- Savet bliskom prijatelju

U okviru kursa socijalna psihologija, pripremaju se ogledi o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. U ovom trenutku zanima nas Vaše mišljenje o tipovima ogleda koji se razmatraju. Ogled A podrazumeva da ispitanik popije tečnost neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da za učešće dobije 3 kredita. Ogled B podrazumeva da ispitanik popije tečnost blago neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se učešće dobije 1 kredit.

Koji od ova dva ogleda biste savetovali svom bliskom prijatelju sa grupe?

U kojoj meri Vam se dopada odabrana opcija?

U kojoj meri Vam se dopada opcija koju niste odabrali?

Koliko Vam je bilo teško da odaberete jednu od ponuđenih opcija?

- Savet nepoznatom kolegi

U okviru kursa socijalna psihologija, pripremaju se ogledi o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Ispitanici će biti kolege sa drugih fakulteta. U ovom trenutku zanima nas Vaše mišljenje o tipovima ogleda koji se razmatraju. Ogled A podrazumeva da ispitanik popije tečnost neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da za učešće dobije 3 kredita. Ogled B podrazumeva da ispitanik popije tečnost blago neprijatnog ukusa i popuni upitnik, a predviđeno je da se učešće dobije 1 kredit.

Koji od ova dva ogleda biste savetovali kolegi koji ima obavezu da učestvuje?

U kojoj meri ste sigurni da preferirate odabranu opciju?

Koliko Vam je bilo teško da odaberete jednu od ponuđenih opcija?

Primeri za socijalnu distancu i situaciju tipa 2: istaknutost afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i društvenih vrednosti (konstrukcije višeg nivoa)

- Izbor za sebe

U okviru kursa socijalna psihologija, jedna od obaveza je učešće u ogledima o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Treba da odaberete jedan od dva ogleda u ponudi. Ogled A podrazumeva da ispitanik popunjava upitnik uz konzumiranje različitih vrsta hrane neprijatnog ukusa. Ovaj ogled realizuje se u okviru međunarodnog projekta, od kojeg se očekuje veliki doprinos razvoju nauke. Ogled B je neutralan u pogledu neprijatnosti za ispitanika, ali je i manje značajan u naučnom smislu.

- Savet bliskom prijatelju

U okviru kursa socijalna psihologija, pripremaju se ogledi o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. U ovom trenutku zanima nas Vaše mišljenje o tipovima oglada koji se razmatraju. Ogled A podrazumeva da ispitanik popunjava upitnik uz konzumiranje različitih vrsta hrane neprijatnog ukusa. Ovaj ogled realizuje se u okviru međunarodnog projekta, od kojeg se očekuje veliki doprinos razvoju nauke. Ogled B je neutralan u pogledu neprijatnosti za ispitanika, ali je i manje značajan u naučnom smislu. Koji ogled biste preporučili bliskom prijatelju sa grupe?

- Savet nepoznatom kolegi

U okviru kursa socijalna psihologija, pripremaju se ogledi o uticaju telesnih stanja na socijalnu percepciju. Ispitanici će biti kolege sa drugih fakulteta. U ovom trenutku zanima nas Vaše mišljenje o tipovima oglada koji se razmatraju. Ogled A podrazumeva da ispitanik popunjava upitnik uz konzumiranje različitih vrsta hrane neprijatnog ukusa. Ovaj ogled realizuje se u okviru međunarodnog projekta, od kojeg se očekuje veliki doprinos razvoju nauke. Ogled B je neutralan u pogledu neprijatnosti za ispitanika, ali je i manje značajan u naučnom smislu. Koji od ova dva oglada biste savetovali kolegi koji ima obavezu da učestvuje?

Primeri za socijalnu distancu i situaciju tipa 3: bez istaknute afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i vrednosno neutralno (konstrukcije višeg nivoa)

- Izbor za sebe

Uvedena je nova obaveza na fakultetu, tako da će svaki student morati da odabere volonterski angažman u nekoj od humanitarnih organizacija. Organizacije tipa A nude poslove sa izraženom mentalnom stimulacijom, ali su kancelarije na relativno nepovoljnoj lokaciji. Organizacije tipa B ne nude mentalno stimulativne poslove, ali su kancelarije na povoljnoj lokaciji. Koju opciju biste odabrali?

- Savet bliskom prijatelju

Pokrenut je projekat na fakultetu u cilju većeg volonterskog angažmana stanovništva u humanitarnim organizacijama. Svaki student treba da odabere tip organizacije koju bi preporučio svom najboljem prijatelju. Organizacije tipa A nude poslove sa izraženom mentalnom stimulacijom, ali su kancelarije na relativno nepovoljnoj lokaciji. Organizacije tipa B ne nude mentalno stimulativne poslove, ali su kancelarije na povoljnoj lokaciji. Naknadno ćete dobiti podatke o konkretnoj organizaciji za tip koji ste odabrali, u skladu s njihovim potrebama, tako da ćete moći da je preporučite prijatelju. Koju opciju biste preporučili?

- Savet nepoznatom kolegi

Pokrenut je projekat na fakultetu u cilju većeg volonterskog angažmana stanovništva u humanitarnim organizacijama. Svaki student treba da odabere tip organizacije koju bi preporučio nekom studentu s našeg fakulteta. Organizacije tipa A nude poslove sa izraženom mentalnom stimulacijom, ali su kancelarije na relativno nepovoljnoj lokaciji. Organizacije tipa B ne nude mentalno stimulativne poslove, ali su kancelarije na povoljnoj lokaciji. Koju opciju biste preporučili?

Primeri za socijalnu distancu i situaciju tipa 4: bez istaknute afektivne/visceralne komponente (konstrukcije nižeg nivoa) i sa društvenim vrednostima (konstrukcije višeg nivoa)

- Izbor za sebe

Uvedena je nova obaveza na fakultetu, tako da će svaki student morati da odabere volonterski angažman u nekoj od humanitarnih organizacija. Organizacije tipa A nude fleksibilno radno vreme ali je to organizacija čiji izvori finansiranja nisu transparentni. Organizacije tipa B imaju striktno radno vreme i transparentno finansiranje. Koju opciju biste odabrali?

- Savet bliskom prijatelju

Pokrenut je projekat na fakultetu u cilju većeg volonterskog angažmana stanovništva u humanitarnim organizacijama. Svaki student treba da odabere tip organizacije koju bi preporučio svom najboljem prijatelju. Organizacije tipa A nude fleksibilno radno vreme ali je to organizacija čiji izvori finansiranja nisu transparentni. Organizacije tipa B imaju striktno radno vreme i transparentno finansiranje. Naknadno ćete dobiti podatke o konkretnoj organizaciji za tip koji ste odabrali, u skladu s njihovim potrebama, tako da ćete moći da je preporučite prijatelju. Koju opciju biste preporučili?

- Savet nepoznatom kolegi

Pokrenut je projekat na fakultetu u cilju većeg volonterskog angažmana stanovništva u humanitarnim organizacijama. Svaki student treba da odabere tip organizacije koju bi preporučio nekom studentu s našeg fakulteta. Organizacije tipa A nude fleksibilno radno vreme ali je to organizacija čiji izvori finansiranja nisu transparentni. Organizacije tipa B imaju striktno radno vreme i transparentno finansiranje. Koju opciju biste preporučili?

Реферат о квалификованости кандидаткиње Биљане Јокић и подобности предложене теме ЕФЕКАТ ВРЕМЕНСКЕ И СОЦИЈАЛНЕ ДИСТАНЦЕ НА ОДЛУЧИВАЊЕ за докторску дисертацију

1. Основни подаци о кандидаткињи и дисертацији

Биљана Јокић је рођена 03.08.1973. године у Београду. Студије психологије на Филозофском факултету у Београду уписала је 1994. године и завршила их 2000. године са просечном оценом 8.71. Одбранила је дипломски рад на тему *Развој поимања лажи на узрасту 7-11 година* са оценом 10.

Докторске студије на одељењу за психологију уписала је 2009. године и до сада је положила све испите, одбранила студијске истраживачке радове и постигла просечну оцену 9.67.

Током основних студија психологије, Биљана Јокић је учествовала у истраживачким пројектима из области социјалне психологије. Две експерименталне студије из области социјалне когниције (о ефекту социјалне дистанце на ставове; о улози менталних репрезентација у поимању лажи), презентовала је на V научном скупу Епиријска истраживања у психологији. Током Студентског протеста 1996/97. године, учествовала је у истраживању о развоју овог социјалног покрета, а извештај је објављен у тематском броју *Психолошких истраживања* 2003. године. Као члан истраживачког тима Центра за антиратну акцију, под супервизијом проф. др Драгана Попадића, учествовала је у два анкетна истраживања, што је резултирало монографијом „Ставови младих из Србије и Црне Горе према другим државама и народима 1999–2001“, у коауторству (Давид, Х., Ивановић, И., Јокић, Б. и Савић, Ј., 2002).

Током 2001. године радила је као сарадник за медијску кампању у Специјалном тиму за социјалну заштиту, основаном од стране Министарства за социјална питања Републике Србије и организације *Cooperazione Italiana* Владе Италије. Од 2002. године запослена је у Заводу за проучавање културног развика, истраживачкој установи у области културе, где је учествовала у истраживачким пројектима у домену менаџмента људских ресурса и понашања потрошача. Од 2005. до 2009. године, била је ангажована на истраживачким пословима у агенцији *Ipsos Strategic Marketing*. У периоду 2005–2010. године, похађала је психотерапијску школу Тепсинтеза и стекла звање психотерапеута, признато од стране Савеза друштава психотерапеута Србије, *European Association for Body psychotherapy* и *World Council for Body Psychotherapy*.

Преглед и оцена објављених радова

Током претходног периода Биљана Јокић је објавила два чланка у научним часописима са листе Министарства науке Републике Србије, два рада у зборницима и три монографске публикације.

Тренутно, у рецензији је предлог њеног истраживања за специјални број часописа *Social Psychology: Replications of Important Results in Social Psychology*. Огледи које је предложила Биљана Јокић у сарадњи са менторком, др Ирис Жежељ, везани су за проверу предиктивне вредности једне од утицајних савремених социокогнитивних

теорија, теорије нивоа конструкције (Trope & Liberman, 2010), што је уско повезано са њеним предлогом докторске дисертације.

Такође, у рецензији је рад „Зашто посећеност 'Ноћи музеја' не предвиђа посећеност музеја током године: однос ставова и понашања“, који су ауторке Биљана Јокић и доц. др Ирис Жежељ пријавиле за научну конференцију „Култура у транзицији: случај Србије“. Конференцију организују Српско социолошко друштво и Завод за проучавање културног развитка. Прихваћени радови у целини ће бити објављени у научном часопису „Култура“ (М51). Пријављен рад представља анализу фактора који доводе до дискрепанце између ставова и понашања, у оквиру анкетног истраживања на регионално стратификованом случајном узорку на 43 музејске локације у 26 градова Србије током „Ноћи музеја“ (N=1483).

За излагање на 18. конференцији Европског удружења когнитивних психолога је прихваћен и рад „Construal level and asymmetric dominance effect in consumer behavior“, у коме Биљана Јокић у коауторству са менторком Ирис Жежељ испитује промене у такозваном ефекту асиметричне доминације са повећањем временске и социјалне дистанце исхода одлуке. И ова тема произашла је из серије истраживања која је служила као припрема за нацрт докторске дисертације.

Кратак приказ чланака објављених у научним часописима

- Давид, Х., Јокић, Б., Жунјић, П., Ивановић, И. и Павловић–Бабић, Д. (2003). Организација студентског протеста. *Психолошка истраживања*, 13, 125–146.
 - о У наведеном чланку, аутори се баве приказом развоја студентског протеста 1996/97, као социопсихолошког феномена. Рад је заснован на двама групама података: а. из протокола и документације учесника у протесту; б. из полуструктурираних интервјуа који су вођени са студентима различитих факултета, који су од почетка протеста учествовали у неком од руководећих тела Студентског протеста. Представљен је процес настанка и развоја овог социјалног покрета, као и промене у начину функционисања неких његових аспеката, попут комуникационе структуре, односа моћи, процедура доношења и спровођења одлука.
- Јокић, Б. (2010). Потлачени, критичка педагогија и друштвена стварност. *Култура*, 126, 279–286.
 - о Рад представља критички приказ расправе о друштвеним односима моћи, коју је покренула проф. др Дивна Вуксановић у оквиру пројекта о културама трећег света подржаном од стране Факултета драмских уметности у Београду. У тексту је учињен покушај повезивања теоријских разматрања друштвених односа моћи Еме Сезера (*Aimé Césaire*), аутора „Дискурса о колонијализму“ (*Discours sur le colonialisme*, 1950), Франца Фанона (*Frantz Fanon*), психијатра и аутора дела „Црна кожа, беле маске“ (*Peau noire, masques blancs*, 1952) и Паула Фреира (*Paulo Freire*), аутора „Педагогије потлачених“ (*Pedagogia do oprimido*, 1968).

Кратак приказ радова објављених у зборницима

- Јокић, Б. (2011). Истраживања и едукација у функцији развоја људских ресурса у култури. У Шешић Драгићевић, М. (Ур.) *Dositheus*: Развој људских ресурса у култури (стр. 75–86). Београд: Academica.
 - У раду су представљени резултати анкетног истраживања на узорку запослених на стручним пословима у 109 установа културе у девет градова у Србији (N=1946). Истакнути су кључни проблеми и могућности за повезивање истраживачког и едукативног процеса у циљу планског и ефикасног развоја људских ресурса у култури.
- Јокић, Б. (2010). Људски ресурси у музејима Србије. У Мартиновић, Д., Јокић, Б. (Ур.) *Музеји Србије – актуелно стање* (стр. 47–55). Београд: Завод за проучавање културног развоја.
- Представљени су резултати анкетног истраживања на узорку кустоса у музејима Србије (N=443). Истакнути су проблеми из области менаџмента људских ресурса и музејима, који се, између осталих, тичу мотивације за рад и субјективног доживљаја недовољне укључености у процесе доношења одлука.

Излагања на конференцијама која су објављена у изводима

- Јокић, Б. и Петровић, И. (март, 2013). Ефекат асиметричне доминације у потрошачким изборима. Рад прихваћен за XIX научни скуп Емпиријска истраживања у психологији.
- Јокић, Б. и Петровић, И. (март, 2013). Избор посла у зависности од временске и социјалне дистанце од исхода одлуке. Рад прихваћен за XIX научни скуп Емпиријска истраживања у психологији.
- Јокић, Б., Тадић, М. и Петровић, И. (јануар, 2012). Црта емоционалне интелигенције и школски успех. Рад презентован на XVIII научном скупу Емпиријска истраживања у психологији, књига резимеа, стр. 74–75.
- Тадић, М., Јокић, Б. и Савић, С. (јануар, 2012). Црта емоционалне интелигенције и стилови доношења одлука. Рад презентован на XVIII научном скупу Емпиријска истраживања у психологији, књига резимеа, стр. 75–76.
- Јокић, Б. (јун, 2011). Људски ресурси у култури Србије: (Не)искоришћене могућности. Рад презентован на 59. научно–стручном скупу Сабор психолога, књига резимеа, стр. 63–64.
- Јокић, Б. (мај, 2010). Задовољство креативним послом у неповољним материјалним условима рада. Рад презентован на 58. научно–стручном скупу Сабор психолога, књига резимеа, стр. 75–76.
- Давид, Х., Ивановић, И., Јокић, Б. и Савић, Ј. (јун, 2002). Ставови младих из Србије и Црне Горе према другим државама и народима 1999–2001. Рад презентован на 50. научно–стручном скупу Сабор психолога, књига резимеа, стр. 88.
- Savić, J., Jokić, B., Ivanović, I. & David, H. (april, 2001). Xenophobia Among the Youth in FRY. Paper presented at 15th Congress of European Federation of Psychology Student's Association.

- Жунић, П., Јокић, Б. и Петровић, Т. (јануар, 1999). Теорија ума и поимање лажи. Рад презентован на V научном скупу Емпиријска истраживања у психологији.
- Ивановић, И., Јокић Б., Петровић Т., Скоко, С. и Жунић, П. (1999). Експериментално истраживање о социјалном прихватању ХИВ позитивне деце у школском окружењу. Рад презентован на V научном скупу Емпиријска истраживања у психологији.

Истраживачки рад Биљане Јокић обухвата релативно широк опсег социјално-психолошких проблема, од управљања људским ресурсима у култури до разлика у суђењу у зависности од психолошке дистанце процењивача у односу на предмет процене. С обзиром да се кандидаткиња у истраживањима служила различитим методолошким приступима, то је омогућило да се феномени сагледају из више различитих углова. Искуство у пракси, истраживању и широка теоријска интересовања допринели су да предлог докторске дисертације Биљане Јокић буде на адекватном научном нивоу.

2. Предмет и циљ дисертације

Одлучивање представља избор између две или више опција, од којих ће свака произвести један или више исхода (Resnik, 2000). С обзиром на то да се одлучивање ретко одвија у социјалној изолацији, те да одлукама често претходи саветовање са другима, процењује се да је проучавање социјалног контекста одлучивања важно, а ипак релативно занемарено у литератури о одлучивању (Bonaccio & Dalal, 2006). Емпиријски подаци говоре о томе да се савети значајно разликују од онога што се бира за себе. У начелу се може рећи да су одлуке које се доносе за себе у већој мери специфичне за појединца, за разлику од савета, који су у складу с веровањем о томе шта преферира већина; савети су смелији него одлуке које се доносе за себе, а, такође, одлуке које доносе други делују једноставније и обично се доносе брже него одлуке које се доносе за себе (Kray & Gonzales, 1999; Bonaccio & Dalal, 2006).

Разумевању разлика између избора за себе и савета за друге доприносе испитивања сличности савета и избора за себе с исходима у будућности. Показало се да су избори за “будуће ја” сличнији саветима за друге, него изборима за себе с непосредним исходима (Pronin, Olivola, Kenedy, 2008; Jamison & Wegener, 2010). Теза о сличности опажања других и слике о будућем ја подржана је и резултатима неуропсихолошких студија који указују на то да се приликом менталног репрезентовања другог и себе у будућности активирају исте зоне у мозгу: темпорални режањ, темпорално-париетални и средњи префронтални кортекс (Jamison & Wegener, 2010).

Један од предложених механизма који посредује у доношењу одлуке је различито ментално представљање догађаја у зависности од његове психолошке удаљености. Наиме, претпоставља се да менталне репрезентације догађаја нису исте кад се размишља о себи сада и о себи у будућности, као што нису исте ни кад се размишља о себи или о другоме, и да су те разлике кључне за објашњење промена преференција и избора. Из ових идеја изводи се основна теза Теорије нивоа конструкције (*engl.* Construal Level Theory; Liberman, Trope & Stephan, 2007): људи могу директно да искусе само оно што је сада и овде, а све остало (предикције, сећања, имагинације) су менталне конструкције удаљене од актуелног искуства. Психолошка дистанца одређена је као “субјективни доживљај да је нешто близу или далеко од ја,

овде и сада” (Trope & Liberman, 2010, стр. 440). У складу с тим, дистанца се схвата као егоцентрична димензија: референтна тачка је ја, сада и овде, а различити начини на које објекат може да буде померен из те тачке – у времену, простору, вероватноћи догађаја или блискости са актером – конституишу различите димензије дистанце. Што је већа дистанца од неког догађаја, већа је вероватноћа да догађај буде представљен у терминима апстрактних и суштинских својстава (конструкције вишег нивоа) него у терминима конкретнијих и површнијих својстава (конструкције нижег нивоа)” (Trope & Liberman, 2003, стр. 413). На пример, “селидбу у други град” у ближој будућности испитаници описују као “паковање и транспорт”, а у даљој будућности као “започињање новог живота” (Liberman & Trope, 1998). Конструкције нижег нивоа су релативно неструктурисане, контекстуалне репрезентације које укључују субординиране и споредне карактеристике објеката и догађаја, богате у детаљима и најједноставније се могу добити као одговор на питање “како?”. Конструкције вишег нивоа су деконтекстуализоване репрезентације које екстрахују суштину из доступне информације; то су апстрактније репрезентације без периферних детаља и најједноставније се могу добити као одговор на питање “зашто?”. Ове поставке засноване су и на низу емпиријских студија, у којима се пратило на који начин се описују догађаји у зависности од временске удаљености, као и како различити начини описа догађаја утичу на процену њихове временске удаљености (Liberman & Trope, 1998; Trope & Liberman, 2000). Како дистанца расте, аспекти пожељности добијају већу тежину, а аспекти изводљивости мању (Liberman, Trope & Stephan, 2007).

Узимајући у обзир јасна предвиђања теорије нивоа конструкције (Liberman, Trope & Stephan, 2007), као и акумулиране контрадикторне емпиријске налазе, ово истраживање осмишљено је да испита промену преференција у зависности од временске дистанце (разлике у изборима за себе у садашњости и будућности) и социјалне дистанце (разлике у изборима за себе и за другог).

Истраживање би требало да одговори на три главна питања. Прво питање је у којој мери су промене преференција са порастом временске дистанце сличне промени преференција са порастом социјалне дистанце. У оквиру тог питања, може се поставити још једно, посебно за социјалну дистанцу: да ли и како се савет за блиског пријатеља разликује од савета за непознату особу? Из угла теорије нивоа конструкције, будући да дистанца представља континуум, може се очекивати постепено повећање разлика у изборима како дистанца расте. У истраживању је планирано да социјална дистанца има три нивоа: избор за себе, савет за блиског пријатеља, савет за (апстрактног) колегу са другог факултета.

Друго питање је да ли временска и социјална дистанца на истоветан начин утичу на преференције, без обзира на карактеристике ситуација избора. Имајући у виду тумачења разлика у преференцијама с обзиром на утицај субјективног искуства (Loewenstein, 2006), као и она о приписаном значају социјалних норми и интерперсоналног оквира (Beisswanger, Stone, Hupp & Allgaier, 2003; Kray, 2000; Stone & Allgaier, 2008; Stone, Yates & Caruthers, 2002), ауторка планира да осмисли ситуације у којима ће варирати истакнутост висцералних/афективних аспеката (као конструкције нижег нивоа) и истакнутост друштвених вредности (као конструкције вишег нивоа). У складу с тим, укључиће ситуације у којима су наглашени афективни или висцерални аспекти и то тако да буду супротстављени социјално пожељним вредностима (на пример, спремност на учешће у непријатним огледима као подршка развоју науке, слично као у Pronin, Olivola & Kennedy, 2008) или вредносно неутралним циљевима (на

пример, обавезан избор учешћа у једном од два огледа од којих један носи више кредита, али је више непријатан, а други носи мање кредита, али је мање непријатан; слично као у: Van Boven, Loewenstein & Dunning, 2005).

Треће питање је да ли се разлике у одлучивању са повећањем дистанце могу повезати са разликама у мотивацији, одређеној као уложени когнитивни напор. Имајући у виду контрадикторне емпиријске налазе, већи когнитивни напор могао би се очекивати кад се доносе одлуке за себе (Kray & Gonzales, 1999), али и кад се саветују други (Jonas & Frey, 2003; Kray, 2000), док према теорији нивоа конструкције, разлике не би требало да се јаве (Liberman, Trope, Stephan, 2007).

3. Опис садржаја дисертације (структура по поглављима)

I Увод

II Теоријски део

- Теорија нивоа конструкције

 - Главни концепти: психолошка дистанца и конструкције

 - Карактеристике конструкција вишег и нижег нивоа

 - Однос дистанце и конструкција

- Другачија тумачења утицаја психолошке дистанце на преференције у односу на теорију нивоа конструкције

 - Значај субјективног искуства у саветима за друге и изборима за себе

 - Разлике у уложеном когнитивном напору саветодавца и особе која бира за себе

 - Интерперсонални оквир и социјалне норме

- Проблем истраживања

- Циљеви истраживања

- Хипотезе

III Методолошки део

- Процедура и учесници

- Коришћени инструменти

IV Приказ студије

- Прва серија огледа

- Дизајн

- Стимулус материјал

- Процедура и учесници

- Варијабле

- Резултати

- Дискусија

- Друга серија огледа

- Дизајн

- Стимулус материјал

- Процедура и учесници

- Варијабле

- Резултати

- Дискусија

V Општа дискусија

- Практичне импликације резултата истраживања

- Ограничења истраживања и предлози за будућа

VI Закључна разматрања

VII Референце

VIII Прилози

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању

У истраживању ауторка полази од хипотеза изведених из теорије нивоа конструкције. Уколико постоје и неусклађени емпиријски налази или предвиђања других теорија која су супротстављена предвиђањима теорије нивоа конструкције, ауторка формулише конкурентске хипотезе.

X1: У зависности од временске удаљености ситуације, испољиће се разлика у преференцијама, тако да се опција с повољним вредностима на аспектима нижег нивоа конструкције у већој мери бира у блиској будућности, а опција с повољнијим вредностима на аспектима вишег нивоа конструкције у већој мери бира у даљој будућности и то у свим ситуацијама избора:

X1a: када су истакнути афективни/висцерални аспекти конструкција нижег нивоа и вредносно неутралне конструкције вишег нивоа;

X1б: када су истакнути афективни/висцерални аспекти конструкција нижег нивоа и друштвене вредности као конструкције вишег нивоа;

X1в: када су афективно неутрални аспекти конструкција нижег нивоа и вредносно неутралне конструкције вишег нивоа;

X1г: када су афективно неутрални аспекти конструкција нижег нивоа и конструкције вишег нивоа су одређене као друштвене вредности;

X2: У зависности од социјалне удаљености ситуације, јавиће се разлика у преференцијама, тако да се за себе у већој мери бира опција с повољним вредностима на аспектима нижег нивоа конструкције, а за другог опција с повољним вредностима на аспектима вишег нивоа конструкције и то у свим ситуацијама избора, описаним у хипотезама X1a–X1г.

Иста аргументација као за X1-X2, може послужити за X3-X4, које се односе на зависну варијаблу степен вредновања одабране и неодабране опције:

X3: У зависности од временске удаљености ситуације, испољиће се разлика у степену вредновања опција, тако да се опција с повољним вредностима на аспектима нижег нивоа конструкције позитивније вреднује у блиској будућности, а опција с повољнијим вредностима на аспектима вишег нивоа конструкције позитивније вреднује у даљој будућности и то у свим ситуацијама избора:

X3a: када су истакнути афективни/висцерални аспекти конструкција нижег нивоа и личне вредности као конструкције вишег нивоа;

X3б: када су истакнути афективни/висцерални аспекти конструкција нижег нивоа и друштвене вредности као конструкције вишег нивоа;

X3в: када нису истакнути афективни/висцерални аспекти конструкција нижег нивоа а конструкције вишег нивоа су одређене као личне вредности;

X3г: када нису истакнути афективни/висцерални аспекти конструкција нижег нивоа а конструкције вишег нивоа су одређене као друштвене вредности;

X4: У зависности од социјалне удаљености ситуације, јавиће се разлика у преференцијама, тако да се за себе позитивније вреднује опција с повољним вредностима на аспектима нижег нивоа конструкције, а за другог опција с повољним вредностима на аспектима вишег нивоа конструкције.

Хипотезе Х5-Х8 односе се на степен уложеног когнитивног напора. Према теорији нивоа конструкције, не би требало очекивати разлике у уложеном когнитивном напору ни према дистанци (било временској било социјалној), ни према примовању:

Х5: Са променом временске дистанце неће бити разлика у процени тешкоће одлучивања.

Х6: Са променом социјалне дистанце неће бити разлика у процени тешкоће одлучивања.

Х7: Са променом временске дистанце неће бити разлика у времену решавања задатака.

Х8: Са променом социјалне дистанце неће бити разлика у времену решавања задатака.

С обзиром на то да постоје аутори који разлике у одлучивању за себе и друге тумаче разликама у уложеном когнитивном напору (Jonas & Frey, 2003; Kahn & Baron, 1995), у складу с тим се могу формулисати и хипотезе конкурентске теорији нивоа конструкције:

Х6-1: Са порастом социјалне дистанце расте и процењена тежина одлучивања (теже се доносе одлуке за друге него за себе) и

Х8-1: Са порастом социјалне дистанце расте и време решавања задатака (дуже се одлучује за друге него за себе).

5. Методе које ће се у истраживању применити

Истраживање је осмишљено као серија повезаних експеримената. У првој серији ће бити варирани следећи фактори: временска дистанца (2 нивоа: ја сада или ја у будућности) и тип ситуације избора (4 нивоа: са или без наглашених висцералних фактора повезано са друштвеним вредностима или вредносно неутрално). У другој серији ће се варирати: социјална дистанца (3 нивоа: ја или најбољи пријатељ или непозната особа) и тип ситуације избора (4 нивоа: са или без наглашених висцералних фактора повезано са друштвеним вредностима или вредносно неутрално). Варијабле временска дистанца и социјална дистанца биће непоновљене, а тип ситуације избора ће бити поновљена по испитанику. Уколико резултати наведених серија огледа буду у складу са претпоставкама теорије нивоа конструкције (Liberman, Trope & Stephan, 2007), ауторка планира да спроведе додатну серију огледа са задатком примовања, коришћеним у ранијим истраживањима (Gong & Medin, 2012; Fujita, Trope, Liberman, & Levin-Sagi, 2006).

Оглед ће испитаницима бити задаван електронски, у малим групама од 5-10 испитаника. У складу са нивоима непоновљених фактора, инструкцијом ће бити наглашено да се исходи избора односе на блиску будућност / наредни семестар / блиског пријатеља / студенте са друге групе. Учесће у истраживању биће добровољно.

За сваку ситуацију избора задаваће се 5 задатака, што чини укупно 20 задатака по испитанику. Редослед задатака биће рандомизиран. У складу са варирањем социјалне дистанце и временске дистанце, што је укључено у задатак, биће креирано укупно 100 различитих задатака.

Испитаници ће бити студенти Универзитета у Београду. Планирана величина узорка је оквирно 200 испитаника, односно 35–40 за сваки ниво непоновљених фактора. Испитаници ће бити случајно распоређени у једну од пет група. У случају извођења додатне серије огледа са задатком примовања нивоа конструкција, биће укључене још две групе испитаника.

6. Очекивани резултати и научни допринос

У пажљиво осмишљеној студији, Биљана Јокић планира да испитује природу менталних репрезентација и њихове карактеристике у зависности од психолошке удаљености догађаја о коме је реч. Полазећи од чињенице да човек може да директно искуси само садашњи тренутак, а да је свакодневно у ситуацији да размишља и одлучује о прошлим и будућим догађајима, о себи и другима, о веома и мало вероватним догађајима, ауторка ће покушати да испита да ли постоји сличност у менталним репрезентацијама психолошки удаљених догађаја (било временски или социјално) која би за последицу имала да се у овим случајевима доносе одлуке (бирају опције) квалитативно другачије него у случајевима када се одлучује о "овде и сада". То заправо значи да што је већа дистанца од неког догађаја, већа је вероватноћа да догађај буде представљен у терминима апстрактних и суштинских својстава (конструкције вишег нивоа) него у терминима конкретнијих и површнијих својстава (конструкције нижег нивоа). Да би проверила ове претпоставке, ауторка планира да испитанике стави у ситуацију избора у којој ће опције бити представљене повољно на атрибутима вишег

или нижег нивоа конструкције, а ситуацију им представи као избор за себе или другог (варира социјална дистанца), односно избор који се односи на садашњост или будућност (варира временска дистанца). Ситуације планира да конструише тако да искључи могућа алтернативна објашњења налаза (нпр. укљученост висцералних/афективних фактора у одлучивање о себи и у садашњем тренутку). Сви кораци у истраживачкој процедури су педантно испланирани, почевши од прелиминарне студије која ће помоћи у конструкцији ситуација избора, до начина задавања теста и давања повратне информације испитаницима. Уколико би се емпиријски потврдило очекивање да се одлуке разликују у зависности од психолошке дистанце од догађаја, као и да се психолошки удаљене одлуке доносе узимајући у обзир сличне атрибуте, тај би налаз донео нове увиде о основном ”оруђу” којим спознајемо свет – о менталним репрезентацијама.

7. Закључак

С обзиром на значај, теоријску и емпиријску утемељеност теме и иновативан методолошки приступ **предлажемо Научно-наставном већу да прихвати тему докторског рада Биљане Јокић под насловом ЕФЕКАТ ВРЕМЕНСКЕ И СОЦИЈАЛНЕ ДИСТАНЦЕ НА ОДЛУЧИВАЊЕ.**

Доц. др Ирис Жежељ

Проф. др Драган Попадић

Проф. др Василије Гвозденовић

Доц. др Ивана Петровић
